ЁШ ЛЕНИНЧИ

Ўзбекистон комсомол-
ёшлари рўзномаси

1991 йил
9 апрель
Сешанба
№ 54 (13.740).

Баҳоси:
Обуначига — 6 тийин.
Сотувга — 10 тийин.

• АССАЛОМУ АЛАЙКУМ, АЗИЗ МУШТАРИЙ! السلام علیکم، عزیز موشتری !

Жумҳурият яйловларида

Чўпонга ҳам оғир, ҳам яхши. Оғирлиги нимада? У қайноқ ҳаётдан нари бўлади. Тўй, маъракаларда қатнаша олмайди. Кино-театрларга вақти йўқ. Ўзи бир дунё, ўзи бир дарё. Истаган томонига оқади. Қисқаси қишлоқдаги янгилик, ўзгаришлардан йироқдаги турмуш уни кўниктириб қўйган. Ҳатто айримлари жамоа орасида юриш, ҳар хил ур-сурларга кўниколмайди. Иши юришмай, бирон бир отарни топширгани ҳамон иккинчисидан иш қидиради. Дўстларинининг гаштак, йиғинларига иштирокиям суст. Гўё дунёда ўзи, болалари, яйлови, қўй-қўзиси.

Яхши томони не? Кенг далага, тоза ҳавога ошно. Пасту-баландликлар, тоғу-тошлар, тиниқ кўз булоқ атрофлари унинг гўшаси. Айниқса, бугунги ейиш-ичишлар танқис бўлган кунларда чўпонга ҳавасинг келади. Қатиқ, қаймоқ, сут ичаётган чўпон-чўлиқларга барибир мазада.

Сурат ҳақида гапирадиган бўлсак, унда Холмурод Рустамов акс этган. Унинг юмуш жойи Самарқанд вилояти, Хатирчи ноҳиясидаги «Олтинсой» давлат хўжалиги. Ижарачи. Ўзи бош чўпон бўлиб ишлайди. Ихтиёридаги 473 бош қўйдан 482 бош қўзи олишга эришибди.

Сурат муаллифи Тоҳир НОРҚУЛ.

Биринчи саҳифага мактуб

Оёқ ости бўлмаяптимикан?

— Чўнтагингизга солволақолинг! Акром аёлнинг гапини бажонидил бажарди. Пистани чўнтакка жойлаб, қоғозни ирғитди.

Юрагим «шиғ» этиб кетди. «Ҳадислар»... Шоша-пиша қоғозни олдим. Ғижимларини текислар эканман, атрофдагиларнинг истеҳзоли нигоҳидан ғазабим жунбушга келди. Пистафурушга барибир. Нари борса рўзномада босишмасин, дейди. Ўзимча ўйлаб қоламан. Эҳтимол, у ҳақ бўлиб чиқар.

Шукрким, қайта қуриш шарофати билан хонадонларимиз меҳроби «Қуръон», «Ҳадислар» билан бойиди. Ҳар нечук илоҳий нарса илоҳийлигича қолмоғи лозим.

Биз ўзимизнинг «бозор»имизга муқаддас китобларни ҳам «майдалаб» уларга «ҳаммол»лик вазифасини юклаб қўймадикмикин? Англаган, англамаган ҳам ҳозир бу муқаддас мажмуадан сатр келтирадиган бўлиб қолди. Ўринлими, ўринсиз парчалар беріляпти, кунлик нашрларда. Биламизки, рўзнома, ойномага кўз юритганлар уни йиртади, ҳар хил нарсаларни ўрайди.

Давраларда авом халқдан кўп эшитдим. Уларнинг таънаси ўринли. «3-4 йил олдин юзингни силасанг», «фатво ўқияпсан» деб қўйишмасди. Энди энг муқаддас дуоларимизни оддий хабардан фарқлаб бўлмаяпти».

Аччиқ, аммо ҳақ гаплар. Ҳар қалай мулоҳаза юритсак ёмон бўлмас...

Қаноат БОЙХОН қизи.

Ишончни йўқотиш эмасми?

Фуқаролар ўз шахсий мулки бўлган жамғармаларини истаган пайтда хоҳлаганча миқдорда давлат банкларидан олиш ҳуқуқларини 500 сўм (ойига) олиши билан чегаралаб қўйилди. Иқтисодимиз шундай инқирозга учраб турган вақтда ҳам бундай усулдан фойдаланиш қонунчиликнинг қўпол бузилиши эмасми? Бу фуқароларнинг давлат банкига ишончини йўқотиш эмасми?

Мен фармондаги бу мақсадни узоқни кўзламасдан босилган қадам деб ҳисоблайман. Масалан, ичкиликбозлик, кашандаликка қарши курашамиз деб босилган қадамлар бу борадаги турли хил тангликларни келтириб чиқарди-ку? Ширкатларни ривожлантирамиз деб, натижаси тайёр маҳсулотларни арзонроқ олиб қиммат нархда сотувчиларни келтириб чиқардик-ку?

Тўй ва бошқа маросимлар бўлиб қолса, уй қуриш зарурияти туғилганда банкдан бериладиган 500 сўм пул ҳеч нарсага етмайди-ку деган саволга иқтисодиёт, банк соҳасидаги раҳбарлар пул қиймати чек бериш билан таъминлаб турилади деб жавоб беришмоқда. Буни бир томонлама жавоб бериш деб ҳисоблайман. Чунки, аввоаламбор бизда чек системаси яхши йўлга қўйилмаган. Мисол учун тўй харажати фақат магазин орқали қилинмайди-ку, бозорда эса ҳали чек юритиш йўлга қўйилмаган. Ҳозирги шароитда уй қуриш учун қурилиш материаллари магазинда йўқ бўлса, ҳаммасини бозордан чек билан ололмайсиз-ку?

Жумҳуриятимизда фармонга мана шундай айрим ҳолларда харажат учун етарли пул олиш имкониятини туғдирувчи тузатишлар киритилса яхши бўларди.

Ҳотамжон ЙЎЛДОШЕВ,
Фарғона политехника илмгоҳи қурилиш куллиёти IV курс толиби.

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК ЖУМҲУРИЯТЛАРИ ИТТИФОҚИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ
АҲОЛИДАН ТИЖОРАТ СОЛИҒИ УНДИРИШГА ДОИР ИМТИЁЗЛАРНИ КЕНГАЙТИРИШ ТЎҒРИСИДА

Озиқ-овқат маҳсулотлари ва саноат молларига янги нархлар жорий этилганлиги ҳамда харидорлар тижорат солиғи тарзида тўлайдиган пул миқдори ошганлиги муносабати билан **қарор қиламан:**

1. Иттифоқдош ва мухтор жумҳуриятларнинг ҳукуматларига тижорат солиғи ундиришдан ҳоли қилинадиган халқ истеъмол моллари, бажариладиган ишлар ва пулли хизматларнинг турлари рўйхатини кенгайтириш тавсия этилсин.
2. Тижорат солиғидан олинадиган пулнинг ҳозир амал қилаётган 70 фоизини жумҳуриятлар бюджетларига ва 30 фоизини иттифоқ бюджетига ўтказиш тартиби сақлаб қолинсин.
3. ССЖИ Вазирлар маҳкамаси билан жумҳуриятларнинг ҳукуматлари тижорат солиғи тарзида аҳолидан ундириладиган пул ҳажмини анча камайтиришни кўзда тутиб, ушбу Фармонни бажариш юзасидан амалий чораларни кўрсинлар.

Совет Социалистик Жумҳуриятлари Иттифоқининг Президенти
М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.
1991 йил 5 апрель.

Ҳодиса

ХАЛОСКОР

ЁКИ ЭЛЕКТРОМОНТЁР ХОЛМУРОД ҚАНДАЙ ҚИЛИБ БИР ГЎДАКНИ ҲАЁТГА ҚАЙТАРГАНЛИГИ ҲАҚИДА

1991 йил 31 март. Мажид отасининг изидан чиқдию, кўчада юрган болаларга эргашиб нари кетди. Муҳаббат ўғилчасининг кўпга қўшилганидан қувонибми ё хаёл чалғитдими, уни қайтармади.

Аммо дастурхонини йиғиштираётиб, кўнгли алланечук безовталанди. Кўчага чопди. Сезганича бор экан. Ҳали етиб улгурмаёқ нимадир «шалоп» этди. Ҳовуз бўйига йиғилган болалар «Мажид, Мажид тушиб кетди» дея қичқира бошлашди.

Муҳаббат ўзини сувга отди. Жигаргўшасини қанча вақт излади билмайди. Қайтиб қуруқликка чиқди. Одамларни жонҳолатда чақира бошлади: «Болам чўкиб кет-ди-и! Қут-қа-ринг-ла-а-р-р!!!..»

Атрофда зоғ кўринмасди. Қўшнисиникига югурди. Қайтиб келганида бола сув юзига қалқиб чиққан, гоҳ юз тубан, гоҳ чалқанча бўлиб жим ётарди...

Холмурод дод-фарёдни симёғоч устида эшитди. У етиб келганида, ҳовуз бўйидагилар қалқиб турган болани илинтириб, тортиб олиш учун сим ёки таёқ излашиб гирён эдилар.

Холмурод чала мурда гўдакни сувдан олиб чиқиб кўкрагига қулоқ тутди. Илинж ва шубҳа аралаш болага биринчи тиббий ёрдам кўрсата бошлади. Озроқ сустлик қилса, тамом. Олдин ўпкасига, кейин ошқозонига йиғилган сувларни чиқарди. Ўзиям роса сув «ичган» экан. Сўнгра сунъий нафас олдирди. Юракчасини уқалади. Бирдан муштдек гавда енгил силкинди. Олам ёришиб кетгандек бўлди...

Холмурод соддагина қишлоқ йигити экан. Эндигина 30 ёшни қаршилабди. У билан Мажид ётган Пахтакор ноҳиясидаги болалар шифохонасига бордик.

— Бола яхши. Югуриб юрибди ҳозир, — дейди у йўл-йўлакай берган саволимга жавобан. — Ўша куни ноҳия марказий касалхонасининг реанимация бўлимига ётқизишди. Шифокорларнинг айтишича, энди хавотирланмаса ҳам бўлади.

Даволовчи шифокор Мажиднинг бироз шамоллаганини, ростданам 3—4 кун ичида буткул соғайиб кетишини айтди.

— Бу кишига, ўғлимни ҳаётга қайтарган ҳақиқий инсонга қандай қилиб миннатдорчилик билдиришимни ҳам билмайман, — дейди Мажиднинг онаси Муҳаббат Холбўтаева. Холмурод акадан бир умр қарздорман...

— Мен электромонтёр бўлиб ишлаётган ноҳия электр таъминоти тармоғида ток урган ҳамда сувда чўккан кишиларга қандай қилиб биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш зарурлиги ўргатилади, — дейди Холмурод Яхшибоев. — Аммо бундай бахтсиз ҳодисага биринчи марта дуч келишим. Ўрганганларим зое кетмади.

Кейин ўша воқеа содир бўлган жойни бориб кўрдик. Сув тўлғазилган 4х5 ҳажмлардаги ташландиқ ҳовуз. Атрофига наридан бери панжара ўрнатилган. Унинг орасидан бемалол одам сирғалиб ўтиши мумкин. Қамиш ҳамда турли сув ўтлари билан қопланган ҳовуз ёнғин чиққанда асқотар эмиш. Айтишларича, бундай сув манбалари аҳоли яшайдиган барча пунктларда қурилар экан. Уларнинг қаерда ва қай аҳволда сақланишини билмадиму, аммо ноҳия марказий кутубхонасининг шундоқ орқа тарафида жойлашган сув «омбор»и кишини таажжубга солади. Бундан ҳам таажжубланарлиси, кутубхона директори Норбек Бозоров билан қилган суҳбатим бўлди. Мен уни магнит лентасига ёзиб олганман.

— **Норбек, бундан бир неча кун олдин кутубхона орқасидаги ҳовузга 2,5 ёшли бола тушиб кетди. Яхшиям уни чиқариб олишди. Ҳавза сизларга тегишлими?**

— Ҳа.

— **У жуда қаровсиз аҳволда.**

— Қоровул бор. Лекин у кечқурун қарайди-да. Соат 18 дан эрталаб соат 9 гача. Кундузи бўлмайди. (Мажид чўкиб кетган куни якшанба эди — **муаллиф**).

— **Ўша бахтсиз ҳодисадан кейин ҳам 4—5 кун ўтди. Ҳали ҳеч нарса ўзгармабди. Панжаралар ўша ҳолича. Атрофида эса ҳануз болалар...**

— Мен раҳбарларга айтдим. Ҳозир иш кўп. Кўрамиз дейишди...

— **Сиз ўзингиз мана шу воқеага қандай баҳо берасиз, бир ота сифатида?**

— Болаларга қараш керак.

— **Ота-онаси айбдор экан-да?**

— Ҳа. Ҳар куни болалар шу ерда. Неча маротаба деразa ойналарини синдиришган. Ота-оналарига ҳам айтганман. Яна шунақа қилишса милицияга бериб юбораман.

— **Ўша чўккан болага ачиндингизми?**

— Қандай?

— **Унинг ота-онасига, ўзига.**

— Йўқ...

Муҳаммад АМИН,
«Ёш ленинчи» махсус мухбири.

* * *

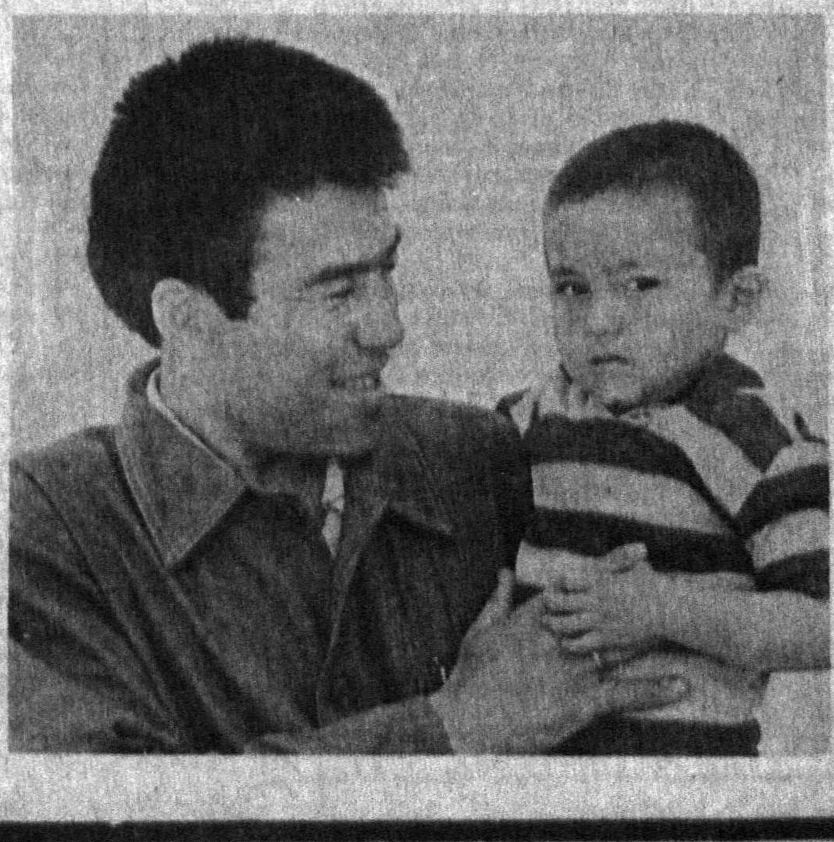

СУРАТДА: Мажид халоскори Холмурод билан.
МУАЛЛИФ суратга олган.
Жиззах вилояти.

Шу сонга хабар

Журналистлар билан учрашув

6 апрель куни Ўзбекистон ССЖ Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси ва Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси журналистлар билан учрашув ўтказди. Унда жумҳурият рўзномалари ва ойномаларининг раҳбар ходимлари, марказий рўзномаларнинг мухбирлари, телекўрсатув ва радиоэшиттириш таҳририятининг вакиллари иштирок этдилар.

Учрашувда бозор иқтисодиётига ўтиш ҳамда янги нарх-наволар белгиланиши муносабати билан аҳолини ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилишга ва тозарлар билан таъминлашга доир долзарб масалалар хусусида атрофлича фикрлашиб олинди.

Жумҳуриятнинг нарх-наво ишлари билан боғлиқ идораларининг раҳбарлари журналистларнинг саволларига жавоб бердилар.

(ЎзТАГ).

Болаларга туҳфа

Халқимиз болажон халқда. Азалдан болани яхши кўради. Ўзи оч бўлсада боласига едиради, майли юпун ўтсин, кўз қорачўғлари кийишсин. Билади, бир кунмас бир кун шу яхшиликлари фарзандидан қайтади.

Қизилравотликларнинг аксарияти серфарзанд. Яширишнинг кераги йўқ. Қишлоқнинг файзи, қонидаги томири, келажаги бўлмиш болалар учун унчалик шароит яратиб берилмаган эди. Аҳоли болалар боғчаси етишмаслигидан қийналиб раҳбарларга кўп бор шикоят қилишарди. Раҳбар эшитиб, булар эса арз қилиб чарчашмади. Хайрият, иккала томон бир битимга келишди. Ўтган йили 140 ўринлик болалар боғчаси қурилиши бошлаб юборилганди. Қўли гул қурувчиларга тасанно. Ваъдаларига вафо қилишиб боғчани муддатидан бир ой олдин Наврўз айёми кунларида фойдаланишга топширишди.

Боғча мудирасига рамзий калитни Боғот ноҳия фирқа қўмитасининг биринчи котиби Ш. Хўжаниёзова топширди.

Бир кун бўлсада байрам яхши

Унут бўлаёзган рамазонни яна эшитиб қувончдан кўнгилларимиз кўтарилади.

Рамазон айтиб келдик
эшигингизга,
Қўчқордай ўғил берсин
бешигингизга...

Тўдалашиб эшикма-эшик юриб, жўр бўлаётган болаларнинг овозлари узоқ-узоқларга етгандай бўлди. Тўрткўл ноҳиясидаги «Совет Ўзбекистони» жамоа хўжалиги аҳли Наврўзни ана шундай шод-хуррам қаршиладилар.

Бу элнинг ажойиб, бошқаларникига ўхшамаган турлича урф-одатлари, йилдан-йилга ўсиб, лочиндай баландларга парвоз этгувчи ёш қобилиятлари бор.

Даврадан маҳаллалар томонидан тайёрланган байрам кўргазмалари олиб ўтила бошланди. Ўртада шу элдан чиққан оқилу доно кишилардан ҳисобланмиш Исмоилжон пирнинг моҳирона ишланган портрети. Донишмандга тириклигида кўплаб ҳужумлар уюштирилиб уни эскилик сарқитларини тарғиб қилувчига чиқаришганди. Ҳақиқат букилди-ю, лекин синмади. Ҳозир унинг номи ўзи яшаган маҳаллага берилган. Миллий кийимлар, уларга ярашиб турган зеб-зийнатлар, тақинчоқларни кўриб амалий санъат эгаларига тасаннолар айтасан.

Шу кун икки ёш Шавкат Оллабергaнов ва Онажон Эгамбердиевaларнинг бир умр эсларидан чиқмаса керак. Кенг даврага файз киритган бу икки ёшга кексалар қўлларини кўтариб оқ фотиҳа беришди; янаги Наврўзда алла тўйи насиб қилсин.

(Ўз. мухбиримиз).

Шахматчи талабалар

Низомий номли Тошкент Давлат Муаллимлар олий билимгоҳида шахмат ва шашка бўйича мусобақа ўтказилди. Беллашувларда 100 дан ошиқ талаба иштирок этди. Физика куллиёти талабалари Дамира Қулназарова, Ботир Муталлибов ва Чори Шердонов шахматда, математика куллиёти талабалари Муаззам Ёрдашева, Гулхумор Саидова, Баҳодир Мирзаев, Қудрат Жуманиёзов ва Ойбек Қаландаровлар шашкада пешқадам эканликларини исботладилар.

Беллашувларда дефектология ҳамда рус адабиёти куллиёти талабалари ҳам фаол иштирок этдилар.

Беҳзод ХОЛМИРЗА ўғли.

Эшитдингизми, ўқидингизми?

● **БРЯНСКДАГИ** Ленин номли машинасозлик заводи ишчилари корхона ошхонасида овқатларнинг жуда қимматлашиб кетганлигига қарши иш ташладилар.

● **ЭСТОНИЯДАГИ** банклар жумҳурият ҳудудида муқим яшовчилар учун чет валюталарини алмаштира бошладилар. Ҳар бир фуқаро бир йил давомида 200 марка ҳажмида пул алмаштириши мумкин.

● **УЛАН БАТОР** шаҳрида эрта тонгданоқ шов-шув бошланди. Ёшларнинг «Монголин залучуд» рўзномаси ғаройиб янгиликни хабар қилди: «Монголияда жаҳонда биринчи марта қор одам ушланди».

Одамларни ишонтириш учун иккита сурат босиб чиқарилган. Унинг биттаси саҳифанинг чорак қисмини, иккинчиси эса ундан салкамроқ жойини эгаллаган, кичикроқ расмда оёқ излари бор. Каттасида эса жуда катта пахмоқ махлуқ тасвирланган — полициячиларнинг бош кийимини кийиб олган икки бақуввaт киши унинг қўлларидан ушлаб етаклаб кетяпти. Унинг бўйи худди баскетболчиларнинг бўйи сингари бўлиб, 2 метру 10 сантиметр, оёғи эса 40,7 сантиметр, кенглиги 19 сантиметрдир. Унинг вазни ҳақида маълумот берилмаган.

Ёш журналистларнинг рўзнома чиқадиган кун — душанбада босилиб чиққан биринчи апрель ҳазилини тушунишлари мумкин эди. Лекин Мўғулистон Халқ жумҳуриятида рўзнома қоғозлари танқчиллиги сабабли рўзноманинг биринчи апрель сони фақат кеча босилиб чиқди.

...Ҳаммаси ана шундан кейин бошланди. Енгил-елпи гапларга ишонаверадиган ўйлаб одамлар циркка қараб чопишди. Уларининг бу ҳатти-ҳаракатлари билан ҳеч нарсадан хабардор бўлмаган цирк ходимларини ташвишга солишди. Бошқалар эса таҳририятга тинимсиз сим қоқа бошлашди, умуман рўзномага телефон қилишнинг иложи бўлмай қолди. Ушбу сатрларнинг муаллифи ҳам журналистлар қаторида бўлганлиги сабабли, бунинг ҳазил эканлигини айтолмади. Бизнинг давримизда кишининг ажойиботларга жуда-жуда ишонгиси келади, чунки ўтаётган ҳар бир кунимиз тобора қоронғулашиб бормоқда.

● **ХАЛҚ** депутатлари Перм шаҳар кенгашининг матбуот хизмати раҳбари хабар қилишича, бу йил илк бор шаҳарда меҳнаткашларнинг анъанавий 1 Май намойиши ўтказилмайди. Шаҳар кенгаши корхоналар, ташкилот ва муассасалар коллективларининг 1 Май байрами куни оммавий сайллар, қизиқарли ўйин-томошалар ва бошқа қизиқарли тадбирлар ўтказиш истагини билдирганликларини эътиборга олиб, ана шундай қарорга келди.

● **КРЕМЛЬ** ошхоналарида ҳам озиқ-овқатлар қимматлашди. Бозор иқтисодиёти ҳамма учун баб-баравар. Катта Кремль саройидаги буфетда сотилаётган ейимлик ва ичимликларнинг нархи қандай? Бу ҳақда «Аргументи и факти» рўзномаси қуйидагиларни хабар қилади:

— колбасали бутерброд — 2-02.
ветчинали бутерброд — 0-87.
қайнатилган тухум (1 донаси) — 0-42.
сутли сосиска (1 донаси) — 0-64.
«Боржоми» минерал суви — 0-96.
«Флора» мева шарбати суви — 0-72.
— Олма (1 килоси) — 4-70.

Кўриб турибсизки, Москва шаҳридаги кўчалардаги нарх билан ҳукумат муассасаларининг овқатланиш шохобчаларидаги нарх ўртасида тафовут қолмади. Тошкентда ҳам худди ана шундай. Нарх ҳамма учун бир хил.

● **МАШҲУР** қорақалпоқ бахшиси Жиян Жиров Омонлиқ ўғлининг Ватанида унинг хотираси кунлари бўлиб ўтди. Қораўзак ноҳиясида жумҳурият фан ва маданият арбоблари билан учрашув ўтказилди. Ҳозирги «Қораўзак» давлат хўжалиги ҳудудида жойлашган Қабоқли ота қабристонидаги қабри устига мармартош ўрнатилди.

● **«СУМАЛАК»** халқ ансамбли қадрдон Андижонга Челябинскдан халқ ижодиёти учинчи Бутуниттифоқ фестивалининг лауреати бўлиб қайтди. Бутун мамлакат рақс жамоалари иштирок этган танлов дастурида у «Муножот» халқ рақси билан қатнашди. Рақс ижро этилаётган вақтда шарқ шоирларининг рус тилига таржима қилинган таъсирчан шеърлари ўқилди.

● **«МЕРСЕДЕС»** машинасини минишни хоҳлайсизми? Ёки «Ниссон», «Тойота»ми? Марҳамат. Валюта билан пулини тўланг. Эндиликда бундай эълонларни тез-тез эшитасиз.

Аммо Литвадаги «Срез» акционерлик жамияти кўпгина хорижий мамлакатларнинг машиналарини совет пулига сотмоқчи. Сиз Жанубий Кореяда ишлаб чиқарилган «Юхдай», «Соната», «Пони» маркали замонавий машиналарни сотиб олмоқчи бўлсангиз «Срез» жамиятига мурожаат қилишингиз мумкин. Унинг манзилгоҳи қуйидагича: Вильнюс шаҳри, «Срез» акционерлик жамияти, тел: 75-02-77.

Уйлаймизки, Ўзбекистонда ҳам ана шундай ишбилармон одамлар топилади ва юртдошларимизга хорижнинг замонавий машиналарини сотиб олишни таклиф этади.

Она тилимиз—бебаҳо бойлигимиз!

Миллий тилларни қориштириб бир-бирига яқинлаштириш йўли билан ССЖИда зонал тил яратиш ва бу зонал тил ўрис тили бўлиши керак деган ғайритабиий сиёсат туфайли кўпгина миллий тиллар, шу жумладан ўзбек тили ҳам, қуроқ тил бўлиб қолганди. Шаклан ўзбекча гапирсак ҳам, номига ўзбекча рўзнома, ойнома чиқариб, китоблар чоп этсакда она тилимиз мазмунан зоналлашиб, таржима тили бўлиб қолди. Айниқса, ҳарбий ва жисмоний тарбия атамалари ямоқ тил бўлиб кетди.

Ўзбек атамашунослигида бир-бирига зид қарашлар бор. Бир гуруҳ кишилар ҳозирги ўзбек атамаларини ўрнидан қўзғаш шартми — архаик атамаларни тиклашнинг нима фойдаси бор, ахир улар эскириб, истеъмолдан чиқиб кетган-ку, демоқдалар. Иккинчи гуруҳ кишилар эса, атамалар ўзларича ёки халқ истамагани сабабли истеъмолдан чиқиб кетгани йўқ, шўро даврида матбуотда ишлатмай занглатиб қўйдик, қолаверса, ҳокимият йўли билан, зўравонлик билан ислоҳ қилиб йўқотдик. Динга қарши кураш ниқоби остида кўп яхши ибора ва атамаларни тилимиздан қувиб чиқардик. Совет даврида ўзбек алифбосини ўзгартириб, халқимизни уч марта «саводсиз» қилиб қўйиб, уч марта қайта «саводини чиқардик», шунинг ўзи етмайдими демоқдалар.

Тилимиздаги, атамаларимиздаги чалкашликлар ана шуларнинг натижасидир. Мен атамалар қўмитасининг бир неча бўлимлари қаторида ҳарбий-жисмоний тарбия бўлими олиб бораётган изланишлар хусусида тўхтамоқчиман. Олдиндан айтиб қўяй, бу кенжа бўлим ҳали ёлчитиб бирор иш қилиб қўйгани йўқ. Ташкилий жиҳатдан ҳам унча мустаҳкам эмас. Шу соҳанинг жами мутахассисларини бу ишга торта олганимиз йўқ. Бир-икки бор йиғилиб, таклиф қилинган озгина ҳарбий атамаларни муҳокама қилиб, фойдаланишга тавсия қила олдик, холос.

Ҳарбий атамаларни тузишдаги изланишлар уч томонлама бораяпти.

1. Аввало тарихимиздан, меросимиздан қидиряпмиз. «Қутадғу билиг», «Темур тузуклари», «Садди Искандарий», «Бобурнома», «Зафарнома», «Жангнома», «Алпомиш»ларда ҳарбий атамалар кўп учрайди. Уларнинг кўплари чет эл армияларида ҳозир ҳам қўлланилмоқда. Ушаларни замонга мослаб тиклашимиз керак.

2. Инқилобдан кейин ўзбек қўшинлари тузилган, ҳамда «Қизил аскар» деган рўзнома бор эди. Диявком Миршаропов каби лашкарбоши командирларимиз анча эди. Уша вақтда анчагина ўзбек ҳарбий атамалари ишланган эди. Ана шу атамаларни тиклашимиз лозим.

3. Ўзбек ҳарбий атамаларини кўпроқ туркий, умумтуркий атамалар ҳисобига ўзбекчалаштириб, бойитишимиз фойдали бўлади, деб ўйлайман.

Ҳозирча меросдан, тарихимиздан бир қатор атамалар танлаб олдик ва муҳокама қилиб тасдиқладик. Масалан, «лашкар» — ополчение, «ясор» — правий фланг, «жувонғор» — левий фланг, «айғоқчи» — разведкачи, «пистирма» — засада, «ғов» — заграждение, «ялпи отиш» — залп, «кўчабанд» — баррикада ва ҳоказолар.

Инқилобдан кейин фуқаролар уруши даврида пайдо бўлган, Улуғ Ватан урушидан кейин ёзилган ҳарбий ёдномалар, бадиий асарлардан ўзбекча ҳарбий атамалар йиғилмоқда. Шу кунгача бир қатор ўзбекча-русча ҳарбий луғатлар ҳам чоп этилган, аммо улар тилимизнинг ҳозирги талабига жавоб беролмайди. Баъзилари ҳаётдан орқада қолган, айримлари ўрисча атамаларни шундайлигича такрорлайверган. Уларни замонга мослаб қайта ишлаб, қиёмига етказиб янгидан нашр қилиш керак.

Ҳозиргача ўзбек тилида босилиб чиққан русча-ўзбекча ҳарбий луғатлар ичида энг сўнггиси ва энг яхшиси ҳисобланмиш бир китобча устида сўз юритгим келди. «Ўз. фан» нашриёти 1989 йилда чоп этган Э. Д. Панасенко, А. П. Мадвалиевларнинг «русча-ўзбекча ҳарбий терминлар луғати» менда анча-мунча эътирозлар уйғотди. Албатта, луғатнинг яхши томони ҳам йўқ эмас. Аввало унда ҳозирги куннинг энг сўнгги қуроллари — Авакс, Атом уруши, нурланиш кабиларнинг изоҳли атамалари берилган. Луғатнинг нуқсони шундаки, китобчада кўп ҳарбий атамалар ўзбекчалаштирилмай — ўзлаштирилмай ўз ҳолича ёзилган. Масалан: ампулат, анфибия, авианавигация, базавий линия, блиндаж, бруствер, бункер, гильза, дизактивация, дезинформация, осколка... Ваҳоланки, аслида буларнинг ўзбек тилида, туркий тилларда ўз номлари — атамалари мавжуд.

Китобчада хато, нотўғри ва уйдирма, таржима-атамалар берилиб ўқувчини чалғитиб қўйилган. «Внезапная атака»ни «тасодифий ҳужум» дебдилар. Ҳужумнинг тасодифийси ҳам бўладими. Тўсатдан ёки кутилмаган вақтда ҳужум қилиниши мумкин. Атом урушидаги «грибовое облако»ни сунъий равишда ва кулгили қилиб «Қўзиқоринсимон булут» дейилибди. «Атака»ни ҳам «наступление»ни ҳам «ҳужум» деб ёзилибди. «Атака» сўзи «ҳамла» дейилса, тўғри бўларди. «Встречный бой»ни «қарши жанг» дейилибди. Уни «юзма-юз жанг» дейилиши маъқул эди. «Қарши жанг» бутунлай бошқа маънода ишлатилади. Муаллифлар унвон белгиларини — яъни «Знак отличия» сўзини «тақдирлаш белгилари» деб нотўғри таржима қилибдилар. «Знак различия»ни «фарқлаш белгилари» дейиш ўрнига «даража белгилари» дейилган. «Шанцевий инструмент» муаллифлар тилида «Акоплаш асбоби» эмиш.

Командирлар ишлатадиган қўманда сўзлар, буйруқлар ҳам ўзбекчаси жарангдор эмас, заифлашган оҳангда берилганки, мутлоқ ҳарбий команда бўлолмайди. Командирнинг жангчига «Ко мне!» деган қатъий ва зудлик билан чопиб келишни талаб қилган буйруғи «ҳузуримга келинг» деб талқин қилинибди. Командир жангчини зиёфатга чақираётгани йўқ-ку, жанговар ишга чорлаяпти. «Кругом марш!» буйруғи «орқага .бурилиб юринг» эмиш.

Бундай беўхшов гаплар ҳар саҳифада тўлиб-тошиб ётибди. Номининг ўзи ҳам ўзбекча эмас. Бу китобча «Русча-ўзбекча ҳарбий атамалар изоҳли луғати» қилиб тузатилиб нашр қилинса, мақсадга мувофиқ бўлади.

Энди жисмоний тарбия ва спорт тўғрисида икки оғиз сўз. Ўзбек тили жисмоний тарбия, айниқса, спорт ҳаётидан бутунлай сиқиб чиқарилгандай кўринади. Тилимиз бу соҳага сал-пал аралашиб қолган жойларда ҳам дудуқланиб, соқовланиб зўрма-зўраки суқилиб қолади. Бу борада ўзбекча атамалар мутлақо ишланмаган, борлари ҳам ишлатилмай қўйган. Бир вақтлар, бундан эллик-олтмиш йилларча аввал, радио орқали соф ўзбек тилида бадан тарбия машқлари бериларди. Ёшлар қишлоқда ҳам радиокарнайлар атрофига тўпланиб машқ ўтказардилар. Радио бадантарбия машқлари ҳозир ҳам бериляпти, бироқ атамалари, таржима тили чучмал.

Қўқонда ва кейинчалик Тошкентда миллий футбол командалари тузилганди. Муҳитдинов ва Аминов сингари футболчилар ишқибозларнинг севимли ўйинчилари бўлиб, чарм тўп ўйинининг ўзбекча атамаларини яратган эдилар. Бора-бора Қўқонда ҳам, Тошкентда ҳам миллий командалар тарқалиб, байналмилал командага айланди. Ўзбекча спорт атамалари ҳам йўқолди, футбол ўйинлари тўғрисидаги ўзбекча репортажларни эшитиб, шу хулосага келиш мумкин.

Стадионлардан олиб берилган футбол шарҳини ғижиниб тинглаймиз. Ажойиб-ғаройиб сўзлардан кулиб ўтирамиз. Энг тажрибали шарҳловчиларимиз ҳам хато гапирадилар:

Масалан: «Космос тўпни Шкворинга етказиб беришни таъминлади», «Шкворин аниқ мўлжалга олди». Мўлжалга олиш овчига хос, футболчига эмас. Буни ўзбекча қилиб «нишонга олди» деса бўлади. Масалан, «Космос тўпни Шкворинга оширди. Шкворин чаққонлик билан уни дарвозага киритди...» деса одам гулистон.

Ҳозир бу соҳанинг мутахассислари қатнашувида спортчиларнинг ҳамма турлари бўйича луғатлар тузилмоқда, атамалар танланмоқда. Айрим мамлакатларнинг матнлари муҳокама қилинмоқда. Аммо кўнгилдагидай эмас. Бу соҳадаги ишлар ҳам ўз изига солинмоғи лозим.

Иброҳим РАҲИМ,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси.

АТАМАЛАР ЎЗБЕКЧА БЎЛСА...

Мулоҳаза

НУФУЗЛИ ТАШКИЛОТГА АЙЛАНСА ДЕЙМАН

Кейинги пайтда рўзнома ва ойномаларда комсомол ташкилотининг обрўси тушиб бораётгани, унинг мавқеини кўтариш тўғрисида мақолалар ёзилмоқда, турли хил фикрлар, таклифлар билдирилмоқда. Кўпчилик ёшлар иштирокининг обрўсини кўтариш борасида куйиниб гапирадилар, аммо кашшофлар ташкилоти ҳақида ҳам-мим демайдилар. Бу қандай ҳол! Кашшофлар комсомолларнинг ўринбосари эканлигини наҳотки унутган бўлсак. Мен Тошкент ноҳиясидаги Ғ. Ғулом номли 33-ўрта мактабда кашшофлар етакчиси бўлиб ишлаганман. Шунинг учун ҳам бу ташкилотнинг аянчли аҳволи менга маълум. Ноҳия мактабларидаги кашшофларнинг махсус хоналари талаб даражасида эмас. Айрим мактабларда йўлакнинг бурчагига амал-тақал қилиб хона қилишади. Бу ҳол жумҳуриятимизнинг кўпгина мактабларига хос. Энг ачинарли ҳодиса — кашшофлар етакчилари ҳамон эскича услубда иш юритаётган. Назаримда методик қўлланмалар етишмаслиги бунинг бош сабабидир. Ўқувчиларни кашшофлар сафига қабул қилишда ҳам жиддий камчиликлар мавжуд. Шу вақтга қадар бу ташкилотга «4» ва «5» баҳоларга ўқийдиган ўқувчилар билан бир қаторда «2» ва «3» дан «бош» чиқмайдиганлар ёппасига қабул қилинган. Шундан сўнг улар кашшофлар ташкилотига ҳурмат билан қарайдими! Асло йўқ. Бундай ҳол комсомолга қабул қилишда ҳам давом этаётганлиги сир эмас.

Ноҳия кашшофлар уйларидаги ҳафтада бир марта ўтказиладиган кашшоф етакчиларнинг семинарларини кўнгилдагидек деб бўлмайди. Мен ишонч билан айта оламанки, улар бу семинарлардан ҳеч нарса ўрганмайдилар. Чунки кашшофлар уйидаги методистлар ўз ишларини чуқур билмайдилар. Кашшофлар етакчиларининг аксарияти ҳам ўз вазифасини сидқидилдан бажарадиган деб бўлмайди. Аммо масаланинг бошқа томонлари ҳам борки, бу ҳақда жиддий ўйлаб кўриш вақти келди. Менинг таклифим шундан иборат, кашшофлар етакчиси учун педагогика олий билимгоҳлари қошида улар учун махсус бўлим ёки куллиётлар очилса. Мазкур билимгоҳларни битириб чиққан йигит-қизларга диплом ёки гувоҳнома берилса. Кашшофларга етакчилик қилиш осон эмас. Шу сабаб уларнинг маоши 250—300 сўм тарзида белгиланса, дейман. Ана шунда етакчилар кўнгил тўлиб ишлардилар. Бу нарса болалар тарбиясининг яхшиланишида муҳим омил бўлиб хизмат қилса, ажаб эмас. Ҳозир кашшофлар етакчисининг маоши 100—130 сўм атрофида, холос. Бундан ташқари ноҳия комсомол қўмитаси ходимлари кашшофлар ҳаётига ҳам эътибор билан қарасалар. Комсомол қўмитаси бюроси сафида кашшофлар етакчиси ҳам бўлиши шарт, менимча.

Куни кеча пойтахтга малака оширишга келадиган кашшофлар етакчиларининг сарф-харажатларини жумҳурият Халқ таълими вазирлиги қоплашдан бош тортаётгани ҳақида эшитиб қолдим. Бу уларнинг ишини олдинга эмас, орқага тортиш турган гап-ку!! Шунинг ўзиёқ, кашшофлар етакчиларига бўлган муносабатни кўрсатиб турибди.

А. ЙЎЛДОШЕВ.

Ибратли тадбирлар

Улар 13 нафар

«1991 йилнинг энг яхши ўқитувчиси» номини олиш учун якуний беллашувда жумҳуриятнинг 13 муаллими иштирок этди. Улар В. И. Ленин номидаги жумҳурият кашшофлар ва ўқувчилар Саройида ўз билим ва маҳоратларини намойиш этдилар.

Саҳнада 13 устоз гул-гул яшнаб турибди.

Муаллимлар аввало ўзлари ҳақида маълумот берган бўлсалар, навбатдаги шартда миллий мактаб лойиҳасини ҳимоя этдилар. «Руҳий педагогик муаммонинг ечимини ҳал этинг», «Олам — менинг наздимда», шартлари ҳам қизғин олқишлар остида ўтди. Устозларнинг барча шартлар бўйича берган жавобларини бир-биридан ажратиш мушкул. Бироқ уларнинг орасида сизга манзур бўладиган томонлари борки, бу ҳақда айтмаслик мумкин эмас.

Галина Данилченко пойтахт муаллимлари ўртасида ғолиба. Ўзининг топқирлиги, интилувчанлиги билан бошқаларга намуна бўлган устоз. У бу ерда ҳам кўпчиликни лол этди. Чиқишларида ўзбек тилини қадрлаши, севиши маълум бўлди. Йиғилганларни давлат тилида қутлаганида аксарият у томон эди — ҳакамлар қўйган баҳо ҳам шундан далолат — «5».

Жиззахлик муаллима Ҳанифа Раҳматуллаеванинг миллий мактаб борасидаги қарашлари эътиборга молик: «Миллий мактабда она тилимиз чуқур ўргатилади. У миллий меъморчилик ва иқлим шароитига мос равишда қурилади. Дарсликларга миллий руҳ сингдирилади». Бу борада бухоролик ўқитувчи Қаҳрамон Усмоновнинг ҳам фикр-мулоҳазалари ўринли: «Миллатнинг қиёфаси тилдир. Тарбияда шарқона усул уфуриб туриш керак. Миллий тарбияни боғчадан бошламоқ жоиз».

«1991 йилнинг энг яхши ўқитувчиси» танловида ғолиблик жиззахлик муаллима Ҳанифа Раҳматуллаевага насиб этди. Энди у Иттифоқда жумҳуриятимиз муаллимлари шарафини ҳимоя этади.

Бир ҳафта давом этган муаллимлар танловини камчилик ва нуқсонлардан ҳоли деб бўлмайди. Кўрик бир неча босқичда ўтган бўлсада, сўнгги — якуний босқичда 13 муаллим иштирок этди. Шу синовлар жараёнида наҳотки, улардан 5-6 нафарини ажратиб олиш қийин бўлган бўлса? 13 нафар ўқитувчи орасидан ягона ғолибни танлаб олиш ҳакамлар учун ҳам, қолаверса, йиғилганлар учун ҳам анча қийин кўчди. Саволлардаги юзакичилик, ноаниқликлар-чи? Улар танлов руҳига таъсир этмасдан қолмади. Ўйлаймизки, булар келгусида ўтказиладиган тадбирларда инобатга олинади.

А. МАМАДАМИНОВ.

* * *

СУРАТЛАРДА: танловдан лавҳалар.

МУАЛЛИФ суратга олган.

Тақдир сўқмоқлари

А. Садри

Қурбон этилган ҳаёт

«ОЛАҚАРҒА»

ТЕЛЬМАН ГДЛЯН ва Николай Иванов порахўрлик деб аталмиш заҳарли илонни мажақлаб ташлаши керак бўлган қандайдир механизм тугмачасини босишганда, Ўзбекистонда кўпчилик суюнганди. Порахўрлик касофати жумҳуриятда ҳам ва мамлакат миқёсида ҳам кўпчилик одамларни чулғаб олган эди. СССР Прокуратурасига ихтиёрий равишда кўмаклашувчилар ҳам топилди, уларнинг асосий ишлари Бухородан бошланди. Мелиорация вазирининг муовини этиб тайинлашгунча фирқавий ҳукмрон бўлиб келган Абдувоҳид Каримов айнан шу ерда ўрнашиб олганди, миш-мишларга кўра, қаердадир «ғаладонда», унинг ҳаром йўл билан топилган, тахи бузилмаган пуллари ётганмиш. Николай Ивановичга тасаннолар айтиш керак: ўшанда бундай арбобни ҳибсга олишни ҳамма, айниқса, Ўзбекистонда бой ўлкалардан бири ҳисобланмиш Бухоро аҳолиси, катта довюраклик деб баҳолади. Вилоят бошлиғи жорий этган баъзи бир ҳақиқий ислоҳотлар назарда тутилмаса, бу ерда ҳар бир фуқаро феодалларга тазйиқ остида эди. Одамлар энди нима сабабдан озиқ-овқат ва кийим-кечаклар 'баҳоси, сотувчилар айтган ва нарх кўрсатилган ёрлиқларда бутунлай бир-бирига мос эмаслиги ҳақида суриштириб ўтиришмасди, ҳаммаси аён эди. Журналистларимиз батафсил ёритишган вассал қарамлик солиқлари ва бошқа кирдикорлардан фойдаланиларди.

Истеъфодаги милиция генерал-майори, илгари Бухоро вилояти ижроия қўмитаси ички ишлар бошқармасининг собиқ бошлиғи Муин Сирожиевич Норовни ҳам СССР Прокуратураси вакиллари чақира бошлашди. Уни Бухорода беш ой бўлганларидан кейин эслаб қолишди. Ҳақиқатан, бу ерда содир этилган бемазагарчиликлар ундан бўлак ҳеч кимга яхшироқ маълум эмасди. Ахир у — муваффақиятсиз бўлса ҳам ашаддий қаллобларга қарши кураш олиб борди.

Каримов ва унинг тўдаси Норовни кўргани кўзи йўқлиги, Бухорода сир эмас эди. Бу Каримовни Бухоро вилоят фирқа қўмитасига сайланганидан сўнг тез орада билиниб қолди. Катта ва кичик келишмовчиликлар содир бўлиб турарди, лекин энг йириги, Каримов Бухорога келишдан олдин бирга ишлаган А. Музаффаровни вилоят БХСС хизматига бошлиқ этиб тайинланишига Норовнинг қатъий эътироз билдириши бўлди. Бу лавозимга СССР ИИВ Академиясига ўқишга махсус юборилган бошқа ходимни тайинлаш мўлжалланган эди. Каримов шунда дарҳол хулоса чиқарди, генерал ҳаддан зиёд қайсар ва манман, вилоят раҳбарларига у ёнбосмайди, энг ёмони шуки, фикр-мулоҳазаларини яшириб улгурмай бетга чопади. Бундайлардан ғоят эҳтиёт бўлмоқ керак ёки яхшиси бутунлай четлатиб юбориш маъқул.

Шунга қарамай барибир Музаффаровни тайинлашди, академиянинг битирувчисига бошқа жой топишди. «Норовни жойига қўйиш» иши энди усталикни талаб қиларди. Бунинг учун мажлислар ва фирқа фаоллари йиғилишлари бор. Масалан, кўпчилик софдил одамлар олдида исталган вақт исталган кишини турғазиб қизартириш, асабига тегиш мумкин. Ана шундай кенгайтирилган вилоят фирқа қўмитасининг бюро мажлисларидан бирида Норов ҳамманинг олдида «биринчи» билан баҳслашишга журъат қилди, шу заҳотиёқ бошига лаънат тошлари ёғди. Каримов Норовни «олақарға» ва «пашшахўрда» деб атади, шахсан шунга ўхшаганларни отиб ташлардим, деб қўшиб ҳам қўйди.

Бир аҳволда озиб-тўзиб юрган генерални отиб ташлашга ҳожат қолмади. Норов қаттиқ юрак хасталигига учраб касалхонага тушди ва у ердан чиққач, ўз хоҳиши билан ўрнини бўшатиб кетди. (Бошдан кечирган касаллик унинг кетиши фақат бир баҳона бўлгани, унинг вилоят ижроия қўмитасига ишга жойлашганидан кўриниб турибди). Каримов ва Музаффаровнинг жиноий ишлари устидан тергов ишлари бошлаб юборилганда, терговчилар Муин Норов билан ҳам учрашишни лозим топдилар, у учрашувдан бош тортмади. Уларга ўз билганларини гапириб берди.

«Америка — ҳуқуқшунослар юрти», — деган эди бир фильм қаҳрамони. «Бизлар эса — йўқ» дегинг келади. Бизнинг одамлар, оддий ҳуқуқий мажмуалардан бехабарлар, бинобарин, бошқа маданиятли давлатлардагидек, маслаҳат сўраш, дейлик, шахсий адвокат ёллашдек масалаларга тушуниб етмаганлар. Ўрта Осиёда бундай масалалар ҳал этилиши янада мураккаб. Шунинг учун ҳам терговчи ҳузурида бўлганлар ёки чақирилганлар М. Норов билан маслаҳатлашишни лозим топардилар — бу унинг тажрибали, обрўли одам эканлиги учунгина эмас, балки ҳуқуқшунослиги учун ҳам. Бундай учрашувларга у рад жавобини бермай, одамларни тўғри жавоб беришга, ҳеч гапни яширмасликка, ҳеч кимга туҳмат қилмасликка ундаган.

Терговчилар билан бўлган мулоқотларда собиқ генерал қандайдир номуносибликни пайқаб қолди: аввалига ҳаммаси ўз маромида кетаётгандек эди, терговчилар жумҳуриятда содир этилган нотўғри ишларнинг негизини топишга интилаётгандек эди, аммо шу билан бирга кетма-кетига қамашлар авж олиб кетди. Ҳибсга олинганларнинг қариндош-уруғлари аввалига оҳиста, пинҳона олазарак бўлиб секингина гапира бошлашган бўлишса, кейин терговчилар томонидан йўл қўйилаётган расвогарчиликлар ҳақида ғазабланиб гапиришга ўтишди. Қолаверса, ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларининг бир неча хизматчиси ўз жонига қасд этгани маълум бўлиб қолибди. Бу кўпчиликда даҳшат қўзғатди, Бухорода эса Маҳмуд Мирзабоев, тергов изоляторн деразасидан (иккинчи қаватда) сакраб ҳалок бўлганмиш. «Ақлли» терговчилар унинг жасадини анча вақтгача қариндошларига беришмаган, ниҳоят дафн этиш олдидан ғассол марҳумни ювайётганида, унинг баданида кўп ери моматалоқ эканлигини кўрган. Одамларга у (М. Мирзабоев) туни бўйи ўз иниси билан яккама-якка қолдирилди, дейишган. Инисидан, дарвоқе қандайдир эътиборли давлат кишиси ҳақида гувоҳлик олишга уринишган.

Тергов шу тариқа давом этарди: тахмин ва ҳақиқат, ёлғон ва чин терговчилар ҳаракатида усталик билан бирга олиб борилаверган, уларни эса ҳеч ким назорат этмаган... Норовни 1985 йил 14 мартда ҳибсга олиниши ҳамма учун ва энг аввало госпиталда даволанаётгани унинг ўзи учун ҳам томдан тараша тушгандек катта кутилмаган иш бўлди.

Режими кучайтирилган колониядаги М. С. Норов билан ўтказилган суҳбатдан:

«Ҳибсга олинган кунимдан Гдлян ва Иванов мендан ўз қўл остимдаги хизматчиларимдан пора олганимни ва Каримовга ҳамда Ўзбекистон ИИВ ва СССР ИИВ бошқа бошлиқларига, аниқроғи Чурбановга, Яҳёевга, Давидовга, Қаҳрамоновга ва бошқаларга пора узатганимни бўйнимга қўйиш, юқорида тилга олинганлар ўз айбларини тан олишганини менга ўрнак тариқасида кўрсатишга уриндилар.

Аслида бу сўроқ ҳам эмас, иқрор бўлиш ҳақидаги қатъий талаб эди. Улар бор ҳунарларини ишга солардилар. Улар олдида исталган прокурор ҳеч ким эмаслигини айтиб, бизнинг ҳуқуқимиз чексиз дер эдилар. Каримовнинг оиласи ҳибсга олинганини айтишди: «Биз сенинг бола-чақаларинг билан ҳам худди шундай иш тутамиз, ёнма-ён ўтириб, уларнинг овозларини эшитиб турасан». Гдлян билан Иванов терговни Калинин ва Ибрагимовлар орқали сохта гувоҳлар топиб, уларни қўрқитиш йўли билан мен ҳақимда далиллар олишга муваффақ бўлишган».

Норов бўрттириб гапираётгани йўқ: СССР Олий судининг Ҳарбий ҳайъати жиноий ишни кўриб чиқиш жараёнида кетма-кет айбловчи далиллар ва гувоҳлар пучга чиқиб қолаверди: терговда ўз жиноятлари учун қонун олдида жавоб бериши керак бўлган 50 эпизоддан суд 44-тасини уйдирма эканлигини қайд этди. 17-гувоҳдан беш нафари қолди... Лекин шошилмайлик, терговга қайтайлик.

Муин Норовдан терговчилар нимага иқрор бўлишини талаб қилдилар? Ажабланарли ери шуки, аввало ўзининг рақиби Абдувоҳид Каримовга пора берганини айтишга зўрлашди. Савол туғилади: нега? Бунинг жавоби оддий: Каримовга пораларнинг ҳақиқий келиб тушиши оқимини яшириб қолиб, ундан мусодара этилган бойликларни кимнингдир бўйнига «илиб» кетиш мақсади эди. Ижрочилар ўзгариб қолди: Каримов ўзининг рақибини эсга олди. Тўғриси, Норов рўй-рост вилоятдаги кирдикорларни очиб ташлаётганини терговчилар унга шипшитиб қўйдилар.

Аммо, лекин нима учун терговчилар бу ривоятга ёпишиб олишди ва Норовдан гўё яшириб қўйган Каримовнинг олтин танга ва пулларини топширишини талаб эта бошладилар?

Тўғри госпиталдан бекорга олиб келтирилган Норов мантиққа кўра иш юритишга даъват этиб: бу бойликлар унда қандай бўлиши мумкинки, агар у Каримовнинг ҳибсга олинишидан олдин терговчиларга «биринчини» унга нисбатан адовати борлиги, ўзининг ноилож истеъфога кетгани ҳақида гапириб берган бўлса?

Гап шундаки, бу ерда оддий инсоний мантиққа эмас, бутунлай бошқа, улкан сиёсий ўйин мантиқи ва вазифани бажариш эмас, балки айёр бир жавобга мослаб олиш мантиқига таянилганди.

Терговчилар ҳийла қўллашди: ҳали унисига, ҳали бунисига раҳм-шафқат кўрсатгандай бўлиб бир-бирига қарши сохта маълумотлар беришга ундашди. Буларнинг ҳаммаси янги сиёсий вазиятга қараб зудлик билан амалга оширилиб турди ва кўплар, ўзларининг айбларини билган ҳолда, муқаррар жазо муддатини камайиши, қамоқ жойларини енгиллаштириш ваъдаларига ишониб, қармоққа илинавердилар.

Лекин баъзилар, масалан, М. Норов, В. Иззатов сингарилар терговчиларнинг «оталарча» меҳрибонлигига қарамай бундай таклифни қатъий рад этдилар.

Жуда бир-бирига мос келтирилган асосий Норов — Каримов режаси бузилди, «бефаҳм» собиқ генерал «фаҳми ўткир»ларнинг таклифларини қабул этмади, шу ерда ҳам «олақарға» бўлиб қолишда давом этди.

Бу эса терговчиларнинг сабр косасини тоштирди.

(Давоми бор.)

СУҚРОТНИНГ ҚОТИЛЛАРИ

Очил ТОҒАЕВ

ИСЛОМНИНГ буюк аҳлоқий қомуси ҳисобланган ҳадисларда олимлар юлдузларга қиёс қилинади. «Ерда ҳам, сувда ҳам уларга қараб йўл топилади. Юлдузлар ботса, йўлчилар адашиши мумкин». Бу хусусият эл орасида бир сўз билан зиёли, деб юритилади. Чиндан ҳам олимлик элда ўткир заковат, эзгу инсоний фазилат сифатида юксак қадрланади. Аллома Эркин Юсуповнинг «Ким бировга чоҳ қазиса...» мақоласини ўқиб, ҳаяжонда чуқур ўйланиб қолдим. Улуғ адиб Лев Толстойнинг шундай замонлар келадики, одамлар бадиий асарларни тўқиб чиқармайдилар, балки ҳаётдаги таъсирли воқеа ва ҳодисаларни, одамлар тақдирларини ифодали баён этиш орқали бадиий асарлар яратадилар, деган сўзлари эсимга келди. Алломанинг кечирган воқеалари ялпит драматик асарнинг тайёр мазмунидир. Алломага найза ўқталган қора ботирлар қанчадан-қанча вақтни ўғирлаганлар, асабни қақшатганлар, пировардида элга бахш этиладиган илм-зиёни барбод этганлар. Илм-заковатли, олийжаноб инсонлар орасида бундай кутқунинг келиб чиқишига сабаб нима?

Мунофиқлик ва порахўрлик ривож топган турғунлик йилларида муқаддас илм қасрига кўплаб нощуд шахслар қадам қўйдилар. Сохта олимларнинг фанга кириб келишида баъзан соддадиллик билан иш кўрувчи ҳалол олимларнинг ўзлари ҳам сабабчи бўладилар. Эркин Юсуповнинг мураббийлигида фанга кириб келган 60 нафардан ортиқ номзоднинг ҳаммасини ҳам истеъдодли шогирд деб бўладими? Устознинг бундай тазйиқларга дучор бўлишида шогирдларидан баъзиларининг билиб-билмай қўшган ҳиссалари ҳам балки бордир. Рақиблар айрим шогирдларининг ношудлигини баҳона қилиб, устоз шаънига ғийбат ва бўҳтонларни тўқиган бўлишлари ҳам мумкин.

Гап шунда эмас, сифатда. Тарихда буюк олимларнинг жуда оз миқдорда шогирдлари бўлганлиги маълум. Чунки истеъдод ҳаётда жуда кам рўй берадиган нодир ҳодиса. Шогирд фанда устозга яқинлашиб қолмай, ундан ўзган тақдирда фан ривожланади. Фалакиёт илмининг буюк сарқардаси Мирзо Улуғбек икки шогирдидан фақат Али Қушчи (1403—1474)ни ўзига муносиб кўради ва илмий ишларининг тақдирини унга ишониб топширади. Али Қушчи ҳам фанда ўз янги мустақил йўналишини яратган буюк олим бўлиб тарихга кирди. Мен муаллимлик қилаётган журналистика куллиётида талабалар ўзлари дарсдан ҳайдаб чиқарган бир сохта профессорнинг саводсизлигини таъна қилганлари ҳеч эсимдан чиқмайди. «Домла, сиз шу кимсани профессорлик даражасига олиб чиқиб, шунча йиллар қувватлаб келмаганингизда биз ундан анча илгарироқ қутулган бўлардик. Профессор ниқобидаги бу зотнинг журналистик таълимга келтирган зарарига сиз ҳам шериксиз. Охир-оқибатда бу ҳасадгўй ношуд шахс сизни ўзингизга ҳам хиёнат қилишидан кейингина унинг асл қиёфаси сизга аён бўлди».

Ҳаёт ғоят мураккаб. Ўттиз йиллик ўқитувчилик тажрибамдан маълумки, талаба — таълим жараёнида муаллимга баҳо берадиган биринчи ва асосий шахсдир. Маъмурий буйруқбозлик маҳалида талабаларнинг баҳосига менсимай қарар эдилар. Бу ҳол олийгоҳларда сохта олимларнинг томир ёйишига олиб келди.

Нопок йўл билан олимликка эришган шахслар бамисоли поездга чиптасиз чиққан йўловчиларга ўхшайди, улар назоратчиларга дуч келиб қолишидан доимо хавотирда. Бугина эмас, истеъдодли олимларнинг эришаётган муваффақиятлари сохта олимларни талвасага солади. Олимлик шундай юксак чўққики, унга ҳақиқий истеъдодлар бургутдай қанот қоқиб чиқадилар, бошқа бировлар илондай ўрмалаб чиқади. Бургут юксакликларда парвоз қилиб, ер-кўкнинг гўзаллигидан олам-олам баҳра олади. Юксакликка заҳидан бебаҳра бўлган ўрмаловчилар эса, бургут парвозига муштоқлик армони билан яшайди. Бора-бора бу армон дардга айланади. Бу энг оғир жиноятларга йўлловчи ҳасад дардидир.

«Киши ўз тенгидан бўлса кам, келтирар бу унга туғанмас алам», деган эди ўтган аср ўзбек шоири Комил Хоразмий. Ҳасад жоҳил вужудни туғёнга келтирганда уни нақ қотилликка маҳкум этади. А. С. Пушкиннинг «Моцарт ва Сальери» драматик достонида ҳасаднинг қотиллиги умуминсоний ҳақиқат сифатида исботланган. Буюк мусиқа бастакори «Моцарт шундай бир қуёшки, мен унинг нури остида кўринмай қолдим» деб мулоҳаза юритади дўсти Салъери ва ораларида душманлик учун ҳеч бир баҳонаи сабаб бўлмагани ҳолда уни ўз уйига тушлик овқатга таклиф этиб, заҳар бериб ўлдиради. Бизнинг даврда ҳам ҳасаднинг қонли ва қонсиз фожиаларига ҳаётий ва бадиий далилларни кўплаб келтириш мумкин.

«Одамларнинг ёмони, дейилади ҳадисларда, улар ичидаги уламоларнинг ёмонидир». Шоир Жамол Камол бир рўзномадаги суҳбатида амалдорлар билан савдогарлар тоифаси ўзаро бирлашиб иш кўраётганини қайд этган эди. Бирида ҳокимият, иккинчисида пул. Сохта олимлар турли йўллар билан ана шу уюшган тоифа ҳомийлигига ўтиб, устунликка эришадилар, бошқарув мурувватларини кўпинча эгаллаб оладилар. Шундай қилиб, фанда ҳасад ва мансаб туғи остида бирлашган мафия вужудга келади.

Маҳаллийчилик, уруғ-аймоқчилик, маъмурий буйруқбозлик мафиянинг фанга, илмий истеъдодларга қарши кураш қуролларидир. Илм-фандек буюк хазинанинг калитини кўпинча қўлга олган бу ғаламисларнинг қанчадан-қанча илмий кашфиёт ва янгиликларни ҳасад дарди аламида барбод этиш билан халққа олам-олам моддий-маънавий зиён етказганлигини тасаввур эта оласизми? Мафияга уюшган сохта олимлар фаолияти ичдан кўпорувчилик билан шуғулланувчи жосуслар иғвогарлардан хатарлироқ. Ҳокимиятнинг малайига айланган сохта олимларнинг уламоларга қарши кураши ҳақиқий қирғин даражасига кўтарилади.

Фан соҳасида қирғин фан муваффақиятларини ўз разил ниятларига бўйсундириш, олимни сиёсий-илмий махв этиш ҳамдир. Фанимизда қирғин сиёсатининг амал қилганини Эркин Юсупов воқеаси тўла тасдиқлайди. Турғунлик сиёсатининг энг баракали даврида 70-йиллар охирларида бундай шафқатсиз маъмурий зулмни мен ҳам ўз бошимдан кечирганман. Куллиётимиздаги айрим ғаламислар (мен уларни олим—мураббийлар дея олмайман, чунки улар бу муқаддас сўзга умр бўйи сазовор бўлолмай ўтиб кетмоқдалар) менга қарши ўн беш йил давомида энг тубан воситалар билан кураш олиб бордилар ва ҳали ҳам ўз кирдикорларини ҳуфя давом эттирмоқдалар. Уларнинг шу давр мобайнида менинг ҳақимда тўплаган ёлғон-яшиқ материаллари ўн уч папкани ташкил этганлигини 1979 йилда ноҳия фирқа қўмитасида менга маълум қилган эдилар.

Ҳақиқат кундай равшан нарса. Уни исботлаш учун бунчалик кўп қоғоз тўплашга ҳеч бир зарурият йўқ. Қоғозбозлик туҳматчининг ишидир. Қанчалик кўп қоғоз дасталанса, туҳмат тоши шунчалик оғирлашади. Туҳматчилик маҳкамасига бу қоғозларнинг ҳар бирини атторлик тарозусидек зукко, тафтишдан ўтказишга уларни ким ҳафсала бор, дейсиз. Қоғозларнинг ҳайбати ҳажми сиртдан қараган кишида салмоқдор қоралович далил сифатида таассурот қолдиришини туҳматчилар яхши биладилар.

Чаламуллолар бир олимга қарши ўзаро бирлашишлари, унга анча зиён етказишлари мумкин. Агар улар қариндош-уруғчилик туғи остида ҳаракат қилсалар, бу зараркунандалик хавфли тус олади, мабода улар амалдорлар ҳомийлигида ҳамла қилсалар даҳшатли разил кучга айланадилар. Бошланғич ташкилотда мени фирқадан ўчириш билан бирга, ССЖИ Ёзувчилар уюшмаси, ССЖИ Журналистлар уюшмаси аъзоликларидан чиқариш, илмий даража ва унвонлардан маҳрум этишни тегишли ташкилотлардан талаб қилинсин, деган қарор қабул қилинди. Бошланғич фирқа котиби имзоси билан Тошкентдаги бутун рўзнома ва ойнома муҳаррирларига, нашриёт директорларига, радио ва телекўрсатув мутасаддиларига менинг асарларимни босмаслик ва эшиттирмасликни талаб этиб хатлар юборилди. Мен туғилган Қашқадарё вилояти, Яккабоғ ноҳия фирқа қўмиталарига айблов хатлари жўнатилди. Ниҳоят, Тошкент шаҳар Октябрь ноҳияси ички ишлар бўлимига фирқадан ўчирилганлиги тасдиқланиши биланоқ мени фожиали ҳалок бўлган бир ёзувчининг ўлимига боғлаб қамоққа олиш учун ҳужжатлар расмийлаштириш ҳақида ҳуфя кўрсатма берилган экан. Буни менга бўлимнинг мутасаддиларидан бири кейинроқ маълум қилди.

Хўш, ўзи нима гап? Ҳатто, одам ўлдирган жиноятчи ҳақида бунчалик кўп қоғоз дасталаб, шу қадар кескин қаҳрғазаб билан иш кўрилмаса керак. Бир меҳнаткаш, тўғри сўз олим, фуқаро қандай оғир айблари учун бунчалик қаҳрли жазога муносиб кўрилди? Мана, сўнгги ҳужжатда — Тошкент вилояти фирқа қўмитасининг 1980 йил 12 январдаги бюро қарорида қайд этиб қолдирилган ўша айблар: 1). Куллиёт маъмуриятига нисбатан калондимоғлик ва қўполлик билан муносабатда бўлганлиги, 2). Қалам ҳақидан фирқа бадалини вақтидан кечикиб тўлагани, 3). Маъмурият номига ёзилган бир аризасида уруш иштирокчисиман, деб қайд этилганлиги (уруш йилларида Шўро Армиясида хизмат қилган кишилар ҳам Ватан уруши иштирокчиси ҳисобланадилар. Қаранг: «Ватан урушига иштирок этганлик ҳақидаги маълумотни қаердан олиш мумкин?» деган расмий ахборот. «Известия» рўзномаси, 1985 йил, 26 март).

Ушбу масалани текшириш учун махсус комиссия тузишларини, агар менга қўйилган айблар рост бўлса, мени уюшма аъзолигидан чиқаришларини талаб қилиб, Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси раиси Комил Яшин номига ариза ёздим. Мен Отахон адибимизнинг астойдил ғамхўрлиги ва самимий ҳайрихоҳлигидан миннатдорман. Ёзувчилар уюшмаси раҳбариятининг аралашуви туҳматнинг олди олинишида муҳим аҳамиятга эга бўлди. «Бу сон-саноқсиз ҳужжатлар негизида битта гап бор, деди менинг ҳақимда дасталанган папкалар билан муфассал танишиб чиққан ёзувчилар уюшмаси фирқа котиби, таниқли рус шоири Андрей Метрофонович Иванов, — у ҳам бўлса ҳасаддир».

Қизиғи шундаки, Тошкент давлат дорулфунуни фирқа қўмитасининг 1978 йил 2 октябрдаги йиғинида куллиёт бошланғич ташкилотининг мени фирқадан чиқариш ҳақидаги қарори инкор этилган бўлса-да, қариндош-уруғчилик мурувватларининг қаттиқ амал қилиши натижасида бу иш ноҳия фирқа қўмитасидан ўтиб, вилоятгача етиб келди. Маъмурий буйруқбозлик, қариндош-уруғчилик, маҳаллийчилик, манфаатпарастлик бирга қўшилиб, ўта шафқатсизлик билан амал қилган ушбу қатағон ҳақида ўйлаганда икки йил чеккан аччиқ изтиробларимнинг ҳаммаси беҳуда эканига ачинаман. Чунки бир гуруҳ ҳасадгўйларнинг фирқа номидан амалга оширган ушбу кирдикорлари разилона масхарабозликдан бошқа нарса эмас эди. Мансабу манфаат учун ўз муштипар онасининг бағрига найза санчишдан қайтмайдиган бу манқуртлар қўлида наҳотки софдил олимнинг тақдири шунчалик ўйинчоқ бўлса?!

Ҳасад қадимий умуминсоний иллат бўлганидек, олимнинг уйдирма айблар билан қатағон қилиниши ҳам узоқ даврларга туташадиган тарихий ҳодисадир. Бундан икки минг беш юз йил илгари буюк юнон мутафаккири Суқрот (милоддан аввал 470—399) тақдирига дахл этган воқеалар бизнинг даврдаги ғаразли қутқуларга айнан ўхшашлиги билан ҳайратланарлидир. Суқротни ҳам Афина ижтимоий ҳаётидаги иллатларни ошкора танқид қилганлиги учун ўч олиш мақсадида қасддан айблайдилар. Давлат ҳокимиятини раҳбарлик тажрибасига эга бўлган, аҳлоқий жиҳатдан юксак, «энг яхши» адолатли кишилар идора қилишлари керак, деган ғояни олға суради Суқрот. Улуғ мутафаккирга туҳмат қилган кишилар ҳам бизнинг муҳитдаги сингари истеъдодсиз, ношуд кимсалардир. Уларнинг бири Мелет замондошлари томонидан ҳақли равишда ҳажв тиғига учраган ўртамиёна шоир бўлган. «Энг ашаддий сурбет ва безори Мелет, — дейди судда Суқрот — назаримда ўтакетган беор ва енгилтаклиги, шунингдек, ёшлиги туфайли менинг ҳақимда бўҳтон шикояти ёзган». Мелетнинг шикоятини қувватлаб чиққан Ликон анъанавий нотиқликда бирон бир эътибор қозонолмай аросатда қолган истеъдодсиз шахс. Учинчи туҳматкаш Анит мулоҳазаси тор ва такаббур шахс бўлиб, ўғлининг ўзига нисбатан лоқайд ва бефарқ бўлиб қолганлигига донишманд Суқрот ташвиқотлари сабабчи деб билади ва буюк мутафаккирни қоралашда бош ташаббускор бўлиб майдонга чиқади. Ажабо, Суқротга қўйилган айблар ҳам бизнинг кунлардаги сингари умумий уйдирма даъволардан иборат: 1). Афина шаҳар фуқароси тан олган худога шак келтирган, 2) ўзи қандайдир янги худо яратмоқчи бўлган ва 3), ўз ташвиқоти билан ёшлар эътиқодига қутқу солган. Суқрот бу айбларнинг асоссиз ва бемаънилигини исботлаган бўлишига қарамай, уни ўлим жазосига ҳукм этадилар.

Суқрот ўлими олдидан менга адолатсизлик қилган шахслар, албатта оғир жазога маҳкум этиладилар, деб ишонч билдирган эди. Буюк файласуфнинг ишончи тез орада рўёбга чиқди. Замондоши файласуф Диогеннинг далолат беришича, афиналиклар ўзларини ғаразли мақсадда чалғитганлиги учун Мелетни ўлим жазосига ҳукм этадилар. Бошқа маълумотларга қараганда афиналиклар томонидан «сув ва ўтдан» маҳрум этилиб, қаттиқ таъқи лаънатга учраган туҳматчилар ўзларини осиб ўлдирадилар. Бошқа бир тарихчининг далолат беришича, туҳматчиларнинг бошлиғи Анит тошбўрон қилиб ўлдирилади.

Бизнинг даврда эса, инсонга катта маънавий зиён етказган ғаразгўй беор жиноятчилар бемалол давр суриб юравердилар.

Вилоят фирқа қўмитаси бюросида менга қўйилган жиддий айблар асоссиз топилиб, рад этилган бўлса-да, бироқ, илм-маърифат кушандаларига нисбатан ҳеч бир жазо чораси кўрилмади. Зеро, фанда мафиянинг илдиз отишига сабаб унинг тегишли амал курсиларини эгаллаб олганидагина эмас, балки уларнинг разил кирдикорларига нисбатан жазосизлик муҳитининг яратилганлигидир. Қайта қуриш, демократия шарофати билан инқирозга учраган, сохта мавқе ва мансабларидан маҳрум бўлган бу ғаламислар аламзада собиқ бошлиқ имзоси билан 80-йиллар ўрталарида мендек бир оддий коммунист (лавозимдор бўлганимда ҳам майли эди) ҳақида жумҳурият фирқасига эмас, балки КПСС Марказий Қўмитасига шикоят хат ёздилар. Заррача виждони бор шахс уруш ногирони, деган номни ғаразли мақсадларда шунчалик суиистеъмол қиладими?! Текширишларда уларнинг бирорта ҳам даъвоси тасдиқланмади. Бироқ, хатбоз қора ботирлар яна жазосиз қолавердилар. Демак, шундай жазосизлик муҳитида илмий-ижодий лаёқатсиз ғаламислар эрмак учун ҳам қайта-қайта ёзавердилар. Улар ўз ёзмаларидан қанчалик ҳузурлансалар, туҳмат тоши софдил олимларнинг қалбини шунчалик яралайверади.

Ғаразгўйларнинг кирдикорлари ҳақида гап кетганда халқ орасида «Ит ҳуради, карвон ўтади» деган ҳикмат нақл этилади. Бу билан яхшилар «Сен ўз ишингдан чалғимай меҳнат қилавер, итнинг ҳуриши қаерга ҳам борар эди» деган маънони англатадилар. Дарҳақиқат, буюк юнон файласуфи Суқрот ҳам ўзи ҳақидаги ғийбатларни назарда тутиб, «Мени орқаваротдан ўрсалар ҳам майлига» деб жавоб берган экан. Бироқ худди шу ҳасадгўйларнинг иғво-бўҳтони Суқротни етмиш ёшида қатл эттиргани тарихдан аён. Бизнинг даврда ғаразгўйлар бу иллатни ўзларига касб қилиб олганлар. «Ит ҳуради, карвон ўтади», дейдилар, лекин алам қилар экан бир умр итлар орасидан ўтса карвонинг» дейди шоир Абдулла Орипов.

Азалий тарихий ҳақиқат шундан иборатки, ёмонлар барча даврларда яхшиларга қарши ҳамиша биргалашиб, энг нопок усуллар билан кураш олиб борганлар. Нияти ноҳақ ва нопок бўлган бу кишилар ҳақиқатга, адолатга қарши курашда ўз жиноятларининг фош бўлишидан қўрқув васвасаси остида бирлашишга мажбур бўладилар. Яхшилар эса, ҳеч қачон чинакам бирлашолмайдилар. Биринчидан, яхшилар зараркунандалик нияти, ҳасад туйғусидан холи бўлган, ғаразли тўдабозликдан ҳазар қиладиган кишилардир. Иккинчидан, улар ўз ишларини бировга зиён етказмайдиган аксинча кўпчиликка наф келтирадиган фаолият деб ҳисоблайдилар. Шу туфайли эзгуликнинг душмани йўқ, деб биладилар. Учинчидан, яхшилар табиат ато қилган нодир ҳодиса — қисқа умрни, инсоний вақтни ўткинчи ҳодисаларга эмас, бош мақсад — эзгуликка сарфлашни афзал кўрадилар. Ҳар бир акиллаган итга тош отаверсам кўзлаган мақсадимга қачон етаман, деган экан бир донишманд.

Зеро асл бебаҳо бойлик — инсон вақти ҳеч бир элда биздагидай бекадр эмас. Ҳамма нарсанинг ҳисоб-китобини олган давлат маълумотномаси назаримда беҳуда сарфланаётган вақтнинг ҳисобини олган эмас. Акс ҳолда бу бебаҳо бойликни қадрлашни ҳар бир фуқаронинг муқаддас бурчига айлантирган бўлар эди. Сансолар маъмуриятчилик томонидан разилона совурилаётган инсон умрининг уволи ҳақида гапирмай қўяқолайлик. Биз лоқайдлигимиз туфайли ўзимиз ва ўзгаларнинг вақтини беҳуда сарфлаш билан бир-биримизнинг умримизга қотиллик қилаётганлигимизни ҳаёлимизга ҳам келтирмаймиз.

Вақт қадри олимликнинг бош шартидир. Илмда фидойилик ташқи дунё ҳузур-ҳаловати ташвишларидан ажиб бир мардлик, тантилик билан ихтиёрий воз кечиб, ғаввосдек илм уммонига шўнғишдир. Буюк олим И. В. Курчатов (1903—1960)га бағишланган кинофильмда ўзини фидойиларча илм оламига бағишлаган машҳур олим, ҳатто, ўз фарзандини ҳам унутади. Барча буюк илмий кашфиётлар ана шундай мислсиз фидойилик самарасидир. Бундай олим учун илмий тадқиқот ҳамма нарсадан афзалдир. Қадимги юнон файласуфи Демокрит (милоддан аввал тахминан 470—460 йилларда вафот этган) «Мен учун бир илмий муаммонинг калитини топиш форс тожу-тахтига эга бўлишдан афзалдир,» деган эди.

Илм шайдоси бўлган олим тўдакашликка қўшилиши у ёқда турсин, ҳатто ўзини разолат ва жаҳолатдан ҳимоя қилишига ҳам вақт тополмайди. Узоқ эмас, 1985 йилда шафқатсизларча сиёсий-жиноий қоралаииб, уйдирма айблар билан ҳибсга олинган таниқли украин олими Б. В. Болотов қамоқхонада ҳам махсус лаборатория ташкил этиб, тадқиқотини давом эттиради. Заҳматкаш олим қамоқ муддати тугаган бўлишига қарамай, ўз тадқиқотини охирига етказиш учун яна бироз муддат шу ерда қолишга рухсат этишларини сўрайди. Ниҳоят, оиласининг қатъий талаби билангина олим қамоқхонани тарк этишга мажбур бўлади. (Қаранг, «Труд» рўзномаси, 1991 й, 28 февраль).

Юқоридагилардан маълумки, олимлик илмий ижоддангина иборат бўлмай, фан ютуқларини, иқтидорли олимларни жаҳолат ва разолатдан ҳимоя қилиш ҳамдир. Эркин Юсуповнинг қуйидаги сўзлари айни ҳақиқатдир: «Туҳмат қилишни ўзига касб қилиб олган, бошқалар қўлида қурол бўлиб қолган миллатфурушларни бутун халқ билан бирга бўлиб қоралайлик. Ундайлар софдил кишиларни кетма-кет бадном қилишавермасин. Биз ҳам биргалашиб, уларни бадном қилишни ўрганайлик. Ёвузлик олдида андиша билан қўл қовуштириб турмаслик керак, унга қарши курашмоқ керак».

Алломани қассобдан гўшт олиб тургани, ўз яқинларидан таъмагирлик қилгани ҳақидаги тубан бўҳтонларни ўқиб ҳайратда қолдим. Олимни таъмагирликда, айниқса, озиқ-овқатларга таъмагирликда айблашдан ортиқроқ пасткашлик борми? Олим эл кўзидаги ижтимоий инсон. Ҳалол меҳнати билан эришган юксак чўққидан ҳамма уни кўриб ва кузатиб туради. Наҳотки, иқтидорли олим пасткашликлар билан шуғулланиш учун шундай машаққатли илм чўққисига кўтарилган бўлса!? Аёнки, бундай тубанликлар билан кун кечиришни истаган шахслар ўзини койитиб, илм қасрига қадам қўймайди. Пастда, одамлар кўзидан панада минглаб таъмагирлар орасида бемалол жавлон уриб юравередилар. Дарвоқе, шундай баландликка чиқиб олиб, тубанликдан озиқланувчи сохта олимлар йўқ деб ўйлайсизми? деди ҳамроҳим. Алломага бу хил бўҳтонларни раво кўрган кишиларнинг ўзлари худди шундай тубанликлардан тирикчилик кечирувчи нафс бандаларидир. Улар ўз тубанликларини бошқаларга нисбатан бериш билан бир мунча маънавий таскин топадилар. Хуллас, илм ва инсонийликни ҳиёл қадрлаган ҳеч бир олим, зиёли бу хил аҳлоқсизликка асло йўл қўймайди. Хуллас, таъмагир, гадодир, унинг оқибати ўлим билан боғлиқдир, дейилади ҳадисларда. Таъмагирлик олим учун маънавий инқироздир. Умуман, ортиқча моддий бойлик ҳақиқий тадқиқотчи олим оёғига кишандир.

Сиёсий-мафкуравий ҳокимият, хавфсизлик қўмитаси олимни таъмагирликда айблагунча уларни шундай иқтисодий-моддий даражага кўтариши керакки, таъмагирлик уларнинг кўзига ҳақиқатан ифлослик бўлиб туюлсин.

Бизда олимнинг фанга, ўз халқига самарали хизмат қилиш имкониятлари сиёсий-маъмурий таъқиб ва тазйиқлар билангина эмас, балки моддий аҳволи жиҳатдан ҳам чеклангандир. Зеро, олимлар ҳеч бир мамлакатда биздагидай хор-зор аҳволда яшамаган ва яшамайди. Мен ҳақиқий истеъдодли олимларни кўзда тутаяпман. Сохта олимларнинг эса, ҳамиша пичоғи мой устида. Улар ўз мижози, ҳатти-ҳаракатлари, сиёсат талабларига, «ҳозиржавоблиги» билан кўпинча ҳокимиятга яқин турадилар, меҳрини қозонадилар. Шу сабабли жумҳурият миқёсидаги унвонлар, давлат мукофотлари ва бошқа илтифотларига жуда осонлик билан «сазовор» бўладилар. Аммо иқтидорли олимларга бундай имтиёзлар йўли, очиқ айтиш керак, анча машаққатли кечади. Уларнинг йўлига, юқорида кўрганимиздек, мафия кўпинча тўсиқ бўлади.

Зиёлиларга, жумладан, олимларга нисбатан хушкўрмаслик Шўро ҳокимиятининг дастлабки йилларидан амал қилинган сиёсатдир. А. Сольжинициннинг далолат беришича, В. И. Ленин 1918 йилда Дзержинскийга ёзган хатида Шўро ҳокимиятига нисбатан нохуш мавқеда турган зиёлиларни жазолаш ёки хорижга бадарға қилиш ҳақида махсус кўрсатма берган эди. Ўша йилларда рус зиёлисининг гули бўлган энг юксак ва нодир мутахассис олимлар, адиблар, санъаткорлардан тўрт юздан ошиқ киши хорижий мамлакатларга чиқариб юборилган. Янги ҳукуматга қулларча хизмат қилишга кўндирилган зиёлилар, жумладан, олимларнинг тақдири сиёсий ва иқтисодий тазйиқлар гирдобида кечганлиги ҳаммага аён.

Социализм тараққиёти билан ақлий ва жисмоний меҳнат орасидаги тафовут тобора камайиб, аста-секин йўқолади, деган марксистик фикрғояга биноан бизда бу икки хил меҳнатни бараварлаштириш сиёсати айниқса, «тараққий этган социализм босқичида» ҳаётга фаол тадбиқ этила бошланди. Никита Хрушчевнинг олимлар иш ҳақини қарийб ярмига қисқартириши ана шу хато сиёсатнинг аён нишоналари эди. Ақлий ва жисмоний меҳнатни баҳолашда лаънати бараварлаштириш сиёсатининг фан ва маданият тараққиётига катта зиён етказганлиги эндиликда тўла эътироф этилган бўлса-да, лекин бу жиддий хато тузатилган эмас. Истаган маҳаллий ҳокимият ёки маъмурий бошқариш идораларига мурожаат қилиб кўринг, уларнинг ҳаммасидан бир хил — «Бизда ёзувчи ва олим ҳам, қурувчи ва ишчи ҳам бараварди» деган сафсатани эшитасиз. Олим ёки адиб, олийгоҳ муаллими ёки санъаткор меҳнатини бошқа касб меҳнатига қиёс қилиб бўладими?

Иқтисодчиларнинг далолат беришича, бизда умуман ақлий ва жисмоний меҳнатнинг беқадрлиги мамлакат иқтисодиётини инқирозга олиб келган бош сабаблардан биридир. Чет эл фуқароси ўз меҳнати фойдасининг 70 фоизи миқдорида ҳақ олса, шўро кишиси эса, ўз даромадининг бешдан бир қисмини олади. («Союз» ҳафталиги 1991 й., 2-сон). Бу маълумотни олим меҳнатига қиёс қиладиган бўлсак, унинг меҳнат ҳақи жамиятга келтираётган фойдасининг ўндан бирига ҳам тўғри келмайди. Икки-уч йил илгари журналистика куллиётига келиб, бир-икки ой маъруза ўқиган профессор лавозимидаги оддий бир америкалик магистр бизнинг фан доктори, профессорлардан йигирма баравар кўп иш ҳақи олар экан. Бизда олимнинг меҳнат ҳақи амалдор меҳнатининг ярмини ташкил этади. Бироқ, олим амалдор фойдаланадиган кўплаб иқтисодий имтиёз ва маъмурий имкониятларнинг бирортасига ҳам эга эмас. Америкалик олим Теодор Шанин Россия қишлоқ хўжалигининг аҳволи ҳақида фикр юритиб, «касбдошларим, истеъдодли олимларнинг илм билан шуғулланиш ўрнида навбатда турганларини кўриш мен учун азоб» деб ёзади. (Ушбу рўзнома, 1991 й., 2 март). Кундалик рўзғор ташвиши билан ўралашиб қолган олим ҳеч қачон илмнинг юксак чўққисига кўтарила олмайди.

Меҳнатни соҳалар бўйича баҳолаш билан бирга, муайян соҳанинг ўз ичида алоҳида баҳолаш ҳам меҳнат самараси учун катта аҳамиятга эгадир. Ҳамма фан номзодлари, докторларининг илмий савияси бир хил бўлмаганидек, уларнинг жамиятга келтираётган нафи ҳам бир хил эмас, албатта. Маълумки, турғунлик йилларида ҳалол олимлар илмий даража ва унвонларга ўз машаққатли меҳнати ва бебаҳо соғлиғи ҳисобига ўта қийинчилик билан эришган бўлсалар, айрим кишилар, ошна-оғайнигарчилик, қариндош-уруғчилик, ҳатто, очиқ айтиш керак, пул воситаси билан эга бўлдилар. Эл орасида фалончи олим эмас, диссертациясини биров ёзиб берган, деган мишмишларнинг тарқалиши бежиз эмас, албатта. Далил дейсизми, марҳамат, мен сизга мантиқий далилни кўрсатаман, уни ўзингиз аниқ фактларга айлантиришингиз мумкин. Диссертация ҳимоясидан кейин умр бўйи бирорта жиддий илмий маҳсулот яратмаган, талабалар дарсхонадан ҳайдаб чиқариб, машғулотини рад этган профессор ёки доцентни илмий даражага ҳалол меҳнати билан эришган олим, деб бўладими? Куллиётимизда талабага умр бўйи заррача зиё бахш этмаган, ўз илмий даража ва унвонларига номуносиб домлаларнинг машғулотларига талабалар азалдан иштирок этмайдилар. Бироқ, улар ҳатто, пенсия ёшидан ошган бўлишларига қарамай, «юзимнинг қаттиқлиги жонимнинг ҳузури» қабилида иш тутиб, ҳамон меҳнат қилмай мўмай иш ҳақи олиб, бемалол умр кечириб келмоқдалар.

Умуман қайта қуриш дастурлари фан, олий таълим соҳасида амал қилмаётганлигини эътироф этиш керак. Тараққиётни эски қолипда сақлаб туриш, яъни консервативлик иш усули ҳамон амал қилмоқда. Бу ҳақда қайси мутасадди ташкилот бош қотириши керак? Фанлар академиясими ёки олий таълим вазирлигими? Лекин бу эътиборли муассасалар томонидан бирор янги ижодий ташаббус кўринмаяпти. Жумҳурият Президентининг академиямиз ҳақида яқинда эълон қилинган фармонлари янги ташаббусларни ҳаракатга келтиради, деб ишонамиз, албатта.

Хуллас, сохта олимга ҳам, ўртамиёна ёки юқори мутахассис олим-мураббийга ҳам бир хил иш ҳақи белгилаш адолат принципига мувофиқ эмас, албатта. Йирик хорижий мамлакатларда ҳар бир олимнинг ўз ижодий-илмий салоҳиятини ҳисобга олган ҳолда ҳатто алоҳида шахсан иш ҳақи белгилаш тажрибаси амал қилади. Шу билан бирга уларда фан самарасидан манфаатдор муассасалар олимнинг умри ва вақтини шундай қадрлайдиларки, унга истаганча ишхона, лаборантлар, хизматини муҳайё этадилар. Уларда олимнинг муҳим жиддий тадқиқотидан ташқари барча иккинчи даражали юмушлари кичик олимлар ва катта лаборантлар зиммасига юкланади.

«Энди алломанинг илмий жасоратига, кашфиётнинг нечоғлик «буюклигига эмас, келтираётган фойдасига қараб баҳо берадиган вақт келди, — деди жумҳурият Президенти И. А. Каримов академия олимлари билан бўлган мулоқотда сўзлаган нутқида. Академияда бундай баҳо меъёри системаси ишлаб чиқилса яхши бўларди». Хуллас, меҳнатга ҳақ тўлашнинг юқоридаги усули фан тараққиёти, олий таълим сифатига самарали таъсир кўрсатиши билан бирга, кўпгина адашган касбдошларнинг вақтида ўз ўринларини топишларига ёрдам берган бўлар эди.

Бизда олимнинг илмий маҳсулоти, жамиятга келтираётган фойдаси ҳақида кўп гапириладию, бироқ шу муваффақиятларга қандай эришаётгани, унинг турмуш шароити ҳақида ҳеч ким ўйлаб кўрмайди. Ваҳоланки, олимнинг илмий меҳнати самарасида унинг маиший турмуш шароити ҳал этувчи аҳамиятга эгадир. Бир мисол, бутун куч-қуввати, сиҳат-саломатлигини Ватан ҳимояси ва жумҳурият равнақига бағишлаган жумҳурият фанлар академиясининг мухбир аъзоси, улуғ Ватан уруши ногирони Бўривой Аҳмедов чой қутисидай тўртбурчак темир бетон хонадонда истиқомат қилади. Шуниси менга аёнки, чорак соғлиғи билан яшаётган бу заҳматкаш олимнинг ўз уй-жойини яхшилаш борасида бировга мурожаат қилишга вақти ҳам, хоҳиши ҳам йўқ. Мабодо олимнинг соғлиғига мувофиқ қулайроқ хонадон ҳақида гап очилгудай бўлса маҳаллий ҳокимият мутасаддилари ўша лаънати бараварлаштириш сиёсатидан келиб чиқиб, «олимга барча қулайликларга эга хонадон берилсин, деган қонун йўқ» қабилидаги сийқа сафсатани рўкач қилишлари тайин. Ўз халқи фани ва маданияти ҳақида заррача ифтихор туйғусига эга бўлган амалдор олимга нисбатан шундай маъмурий сансалорлик билан муносабатда бўладими?

Ўз жуғрофий ҳудуди, фуқаросининг турмуш шароитини ҳисобга олиб, ҳар бир хусусий воқеа, ҳодиса бўйича ўз қонунларини қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган маҳаллий ҳукумат жумҳуриятга катта меҳнати сингган олим ёки санъаткорни қулай уй-жой билан таъминлаш учун асос тополмайдими? Ҳолбуки, маҳаллий ҳукумат, амалдорлар, ўзларининг маиший турмуш шароитини яхшилаш учун эса, ҳамиша қонуний асос топадилар. Масалан, жумҳуриятимизда «тажриба нусха» деб аталган махсус уйлар қуриш ҳамон давом этмоқда. Ҳамма жиҳатдан кенг ва мўл, сатҳи паркет, пишиқ ғиштдан бунёд этилган бундай уйлар нусхаси одатда ҳеч қачон оммавий қурилишга жорий этилмайди. Ҳамма қулайликларга эга бундай уйларга асосан амалдорлар гуруҳи жойлашиб оладилар.

Узоқ тарихимиздан маълумки, маориф, маданият, фанга сарф-харажатни аямаган, олимни ҳар жиҳатдан муҳофаза этган жамият гуллаб яшнаган. Мутафаккир олимлар, заковатли уломалар маслаҳати билан иш кўрган давлат арбобининг ўзи ҳам буюкликка эришган. Амир Темур шахси ва фаолиятига нисбатан хушкўрмаслик мавқеида турган Ибн Арабшоҳ (1388—1450) бу буюк сиймонинг олимларга муносабати ҳақида қуйидаги холис ҳақиқатни иншо этган: «Амир Темур одамларга меҳрибон бўлиб, саййиду шарифларни ўзига яқин тутарди. Уломалар ва фозилларга тўла-тўкис иззат кўрсатиб, уларни ҳар қандай кимсадан батамом муқаддам кўрарди. Уларнинг ҳар бирини ўз мартабасига қўйиб, ўз икрому ҳурматини изҳор этарди».

Олим меҳнати ҳаётимизнинг ҳамма соҳасига қувват бахш этувчи офтоб нуридир. Биз шундай шароитда яшаяпмизки, илм нуридан фойдаланмаган ишчи-деҳқон меҳнати ҳам, бу нур тушмаган соҳа ҳам кам самара беради ёки инқирозга учрайди. Меҳнатни илмий ташкил этиш кенг миқёсда амал қилмаганлиги сабабли иқтисодиётимиз хароб ҳолга келиб қолганлигининг шоҳиди бўлиб турибмиз. Хуллас, илм равнақи эл равнақидир. Биз бу ҳақиқатга қанчалик тезроқ амал қилсак, шунчалик йўлимиз равон, юкимиз енгил бўлади.

XX аср кундалиги

ХАБАРЛАРДА ОЛАМ НАФАСИ

● ХХЖнинг Шинжон-Уйғур мухтор ноҳияси билан Ўрта Осиёдаги шўро жумҳуриятлари ўртасидаги алоқаларнинг ривожланиши икки мамлакат халқлари ўртасидаги дўстона ва яхши қўшничилик муносабатларининг мустаҳкамланишига ёрдам бермоқда, деди журналистлар билан бўлган учрашувда Шинжон-Уйғур мухтор ноҳияси халқ ҳукуматининг раиси Т. Давомат.

Кейинги уч йил ичида мухтор ноҳиянинг шўро шериклари билан олиб бораётган бевосита савдо-сотиқ ҳажми уч баравар ошиб, ҳозир 100 миллион Швейцария франки даражасига етди.

● АҚШ Президенти Жорж Буш «Президент Горбачев билан учрашишни хоҳлайман», «Москвага боришни хоҳлар эдим», деди ва айни пайтда олий даражадаги навбатдаги Совет — Америка учрашуви шу йил июнь ойида Берлинда бўлади, деган хабарни қатъиян рад этди. Бу ҳақда немисларнинг «Бильд» рўзномасида хабар пайдо бўлган эди.

«У ерда Горбачев билан бўладиган учрашувнинг аниқ куни ҳақида гап боради, — деди Президент журналистлар билан қисқа суҳбат чоғида. — Бундай учрашув вақти аниқланган эмас. Мен Горбачев билан учрашмоқчи эканлигимни айтиб ўтдим. Лекин бу хабар қаердан пайдо бўлганлигини билмайман. Чунки у нотўғри хабар».

Франц Пресс агентлигининг хабарига кўра, Страсбург дорилфунунининг ўқитувчиси Мишель Баде сув остида ўтириш бўйича янги жаҳон рекордини ўрнатди. У сув остида 6,4 минут ўтирган. Бундан олдинги рекорд италиялик спортчига тегишли бўлиб, фарқ атиги 1 секундни ташкил қилади.

СУРАТДА: Мишель Баде янги рекордни ўрнатмоқда.

АФП—ТАСС сурати.

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

ҚОИДАНИ БУЗМАСЛИК УЧУН

● ЛОНДОНДАГИ спорт музейида бевосита футболга таллуқли иккита олтин танга сақланади. 1863 йили Англияда футбол ўйини вақтида тўпни қўл билан ушлашни тақиқловчи янги қоида жорий этилди. Шефилд шаҳри командаси устози ўйингоҳга тушиш олдидан ҳар бир футболчининг иккала қўлига биттадан олтин танга берарди. Қўлда маҳкам қисилган тангалар спортчиларга тўпни ушлашга йўл қўймасдан, ўйин қоидасини бузмасликка ёрдам берарди.

ОҒИР АТЛЕТИКАЧИ... АЁЛЛАР

● АЗАЛ-азалдан халқда эркак кишини — кучли, аёлни эса — кучсиз, деган тушунча мавжуд. Пекин шаҳрида ўтказилган Осиё ўйинларидан сўнг, бу нарсага қарама-қарши фикр пайдо бўлди. Ахир бу мусобақада штангачи аёллар куч синашди-да. Ниҳоятда серқомат, ўрта бўйли хитойлик қиз 95 килограммли штангани даст кўтарганда, минглаб томошабинлар ҳанг-манг бўлиб қолишди.

ҒАРОЙИБ КОЛЛЕКЦИЯ

● БРУНЕЙ давлатининг пойтахти — Бандар—Сери—Бегаван шаҳри фуқароси Уолтер Бразер 20 йилдан бери ўз коллекциясини бойитмоқда. Унинг бу ғаройиб коллекцияси: турли даврларда қароқчилар ишлатган, сукиш, қасам, қарғиш ва бошқа «ажойиб» сўзлардан иборат. Бразер яқин кунларда ўз коллекциясини китоб ҳолида нашр этмоқчи.

Очилиб, сочилиб, раъно ўйнасин...

Сурат муаллифи А. РИСҚИЕВ.

Ахлоқ мавзуида

«Тилингни чаён чақадими?..»

> Айланаман, Шарқни кезиб айланаман,
> Иболи бир ёр тополмай ўйланаман,
> Ўз юртимнинг сулувлари тил уқмаса.
> Узун кўйлак туркман қизга уйланаман.
>
> Муҳаммад ЮСУФ.

Навбатдаги безовталигим қашқадарёлик қиз билан танишганимдан бошланди. Чироқчилик экан. Дилим яйраб кетди. Қизнинг қишлоқданлигини эшитиб Самарқанддаги узоқ қишлоғимни, соддадил кишиларини кўргандек, жайдари суҳбатларини туйгандек бўлдим. Юракдан суҳбатлашишга ошиқдим:

— Тошкентда ўқийсизми? — сўрадим.

— Ҳа, ўқивомман.

— Нечанчи курсда?

— Биринчида-де!..

Қизча қанчалик чиранмасин, гаплари сохта чиқаверарди. Тўғри, ҳар ким хоҳлаган шевасида гапиришга ҳақли. Аммо мен бундай бўлишини сира истамасдим. Ўн саккиз йилдирки, ўз қишлоғининг шевасида сўзлаб юрган одам бошқа шевада гапиришга ўзини мажбурласа, жуда эриш туюларкан. Аслида, Тошкент шеваси ёмон эмас. Чиройли, аммо буни шу шевада тили чиққан асл тошкентликдан эшитиш бошқача. Ўзга шевада гапиришга тиришиб қийналишнинг, тил бурашнинг нима ҳожати бор? Тошкентда ўн, ўн тўрт йил яшаб, бу ер шевасини беихтиёр ёд этиб кетиш бошқа, ўзини мажбурлаш бошқа!.. Қизалоқ билан суҳбатлашиб завқ ололмадим.

Билмадим, у Тошкент шевасида «гапириш»и билан нимани исботламоқчи бўлдийкин? Ўзини «городской» қилиб кўрсатмоқчими? Ундай десам, икки ёноғини эрта пишар помидордек қизартириб олганига қарамасдан, қачонлардир дала шамоли тўрлатган юзидан узоқ қишлоқ қизи эканлиги кўриниб турибди-ку! Эҳтимол, пойтахтда яшаётганлигини кўрсатиб қўймоқчи бўлгандир? Билмадим, буниси ўзигагина аён. Аммо, қани, менга тушунтириб беринг-чи, «эна» деб тили чиққан одам шаҳарга келиб «ая»ласа маданиятлиликка кирадими?! Оддийгина «Кўрамиз-да» деган гап нимадан ёмону, «кўрамиз-де» деган гап нимаси билан яхши бўлиб қолди? Мен тушунмайман! Ҳар ким ўз шевасида гапирса нима қиларкин? Худди мана шу — шевасидан ор қиладиган бўлиб шаклланган шахслар сулоласи ўзбек тилининг ўз элимизда камситилишига йўл қўйиб беришмадимикан! Хўп, тақдир тақозоси билан шаҳарда яшасак ёки маданиятли одам бўлиб кетгудек бўлсак, ўзга шеваларни бузишнинг сира ҳожати йўқ. Ўзбек адабий тили бор-ку!

СамДД филология куллиётининг кечки бўлимида ўқирдим. Дугонам бўларди. Бир жойдан эдик. Биласиз, тожик тилида ўрин-пайт келишигининг қўшимчаси «да» — йўқ. Улар бу келишик ўрнига ҳам жўналиш келишигининг «га» қўшимчасини ишлатишади. Тожиклар ўзбекча муомалада ҳам «Магазинга совун бор» деб гапиришади. Менинг ўзбек филологиясида ўқийдиган дугонам ҳам шу усулни қўлларди.

«Тилингни чаён чақадими, «да»ни ишлатсанг» дерди дугоналарим. Демак, Хоразмда яшасам хоразмча, Тошкентда тошкентча гапиришим керак экан-да? Ҳар гал бирон кишидан ясамаликдан ҳоли, содда, жайдари шевамни эшитсам, энамни, иссиққина тандир нонини, дилтортар ҳамқишлоқларимни соғиниб кетаман. Беғубор болалигимнинг мусаффо йўлакларига қайтгандек бўламан. Шевасида гапиришга уялган одам миллий урф-одатларидан ҳам тонмайди, деб ҳеч ким кафолот беролмайди. Сочимизни қирқ кокил қилиб юришдан ор қилдикми? Қилдик. Қизлар рўмол ўраб юрişса нимаси ёмон? Лозим киймоқликнинг нимаси кулгули? «Тўйга лозим кийиб бор» деб талаб қилгани учун «феодал» дея эридан ажралиб кетган ёш келинни танийман. Лозимсиз юриш ҳеч жойда ёзилмаган қонун тусига кириб қолганига ажабланаман. Куни кеча олима аёлга савол бердим:

— Жамоат жойларида лозим кийиб юришга қандай қарайсиз?

— Уйда мумкиндир. Кўчада лозим кийиб юриш эса бачканаликдан бошқа нарса эмас.

Ўқимишли йигитдан сўрадим:

— Аёлларимизнинг лозимсиз юриши маъқулми сизга?

— Маъқул эмасу, аммо шуниси қулайроқ. У куни бозорга тушсак, янгангиз биттасини сўради. Олтмиш сўм дейди-я! Кисса касал. Қўйинг-э, юраверишсин, — ярми ҳазил, ярми чин қилиб жавоб берди.

Турмуш қурган дугонам келган эди. Тошкентни айландик. Кийинишимга кулди.

— Отарчиларга ўхшаб пойча кийганинг нимаси?! Биз-ку, қишлоқда гапдан, қайнона-ю эримиздан қўрққанимиздан киямиз, сенга нима? Хўжайиннинг йўғида юриб қолмайсанми? — дейди ажабланиб.

Ажабо, қачондан бери ўзбек миллатида лозимни тўйдаги отарчи раққоса киядиган бўлиб қолди? Аср эмас, нари борса эллик, олтмиш йил олдин момоларимиз, оналаримизнинг тўпиғи очилиб қолиши катта гуноҳ саналмасмиди? Тўрт кун ўтмасдан эса биз — ёшлар лозим кийишдан ор қилсак? Йўқ, тушунолмайман, нима бу? Маданиятлиликми? Замонавийликми? Қайдам, шоирнинг кўнгли бекорга туркман қизини тусаб қолмагандир? Эътибор беринг-а, улар қаерда бўлишмасин оёғининг бетини ўпадиган кўйлак кийишади. Ошиқ бўлмасдан бўларканми?

Эҳтимол, эҳтиросларга берилиб, ошириб юборган жойларим ҳам бўлса бордир. Сиз нима дейсиз?

Малоҳат ЭШОНҚУЛОВА.

Ойнаи жаҳонда

10 АПРЕЛЬ — ЧОРШАНБА

● ЎзТВ I

8.00 «Инсон ва табиат». Кинопрограмма. 9.00 «Узоқ йўлдаги учрашувлар», «Свердловск». Бугун ва эртаси». Телефильмлар. 10.00 «Кохановкалик артист». Бадиий фильм. 11.20 Телевизион театр. Ўткир Ҳошимов. «Баҳор қайтмайди». 2-қисм.

* * *

18.00 Янгиликлар. 18.05 «Алиса мўъжизалар мамлакатида». Мультфильмлар туркумидан. 18.25 «Қадимий халқ ўйинлари». Спорт кўрсатуви. 18.55 «Янги Иттифоқ шартномаси лойиҳаси: фикр ва мулоҳазалар». 19.30 «Ахборот» (рус тилида). 19.50 «Ўғил, невара, эвара». Манзарали фильм. 20.00 Москва. «Вақт». 20.45 «Санъат олами». Ўзбек миллий либослари. 21.20 Ҳиндистон — Ўзбекистон санъаткорларининг концерти. В. И. Ленин номидаги ССЖИ Халқлар дўстлиги саройидан ёзиб олинган. 22.00 «Ахборот». 22.20 «Дала юмушлари». 22.40 «Соҳил». Бадиий фильм. 2-серия. 23.50 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

19.00 Мактаб театри. «Камалак»нинг оддий мўъжизаси». 19.15 Регби бўйича ССЖИ чемпионати. «Звезда» (Тошкент) — «Сокол» (Львов). 20.00 Москва. «Вақт». 20.45 «Эсдалик учун дастхат». 21.05 «Пульс». Хабарлар. 21.15 «Чойхона ҳажвлари» (тожик тилида). 22.15 «Атака». Бадиий фильм («Мосфильм»).

● МТ I

6.00 «Тонг». 8.30 Ишчан чопар. 8.50 Молдова мусиқий фольклорининг концерти. 9.25 «Кечир бизни ўгай она, Россия». Бадиий фильм. 2-серия. 10.30 «Роксабоқ». Ўсмирлар учун кўрсатув. 11.30 «ТСН». 11.45 Телевизион ҳужжатли фильм. 12.35 Қўшиқ ҳақида хотира. 13.05 «Қизиқувчилар олами».

* * *

14.30 «ТСН». 14.45 «Отлар ой нурида». Телевизион бадиий фильм («Тожикфильм», 1979 й.). 15.55 Болалар соати (инглиз тили дарси билан). 16.55 «Маданият ва бозор». «Коммунист» ойномаси муҳарририятида давра суҳбати. 17.30 «ТСН». 17.45 «Йил фасллари». Мультфильм. 18.00 «Ёлғизлар». Тўрт серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 2-серия. 18.55 Ю. А. Гагарин космосга парвозининг 30 йиллигига бағишланган тантанали йиғилиш. Союзлар уйининг Колонна залидан олиб кўрсатилади. Танаффус пайтида — «Вақт». 20.55 Футбол. Европа чемпионлари кубоги. Ярим финал. «Спартак» (Москва) — «Марсель» (Франция). В. И. Ленин номли Марказий стадиондан олиб кўрсатилади.

Тунги телевидение

23.00 «Миргород ва унинг аҳолиси». Телевизион бадиий фильм. 2-серия. 00.05 «Шеърлардаги дил сатрлари». С. Есенин шеърларини Т. Доронина ўқийди.

● МТ II

8.00 Эрталабки бадан тарбия машқлари.

Ўқув программаси

8.15 «Юлдузли онлар». Илмий-оммабоп фильм. 8.35, 9.35 Табиатшунослик. 3-синф. Ўрмондаги томоша. 9.05 Немис тили. 1-йил шуғулланаётганлар учун. 10.05 Немис тили. 2-йил шуғулланаётганлар учун. 10.35, 11.35 Умумий биология. 10-синф. Экологик системалар. 11.05 «Бурда моден» таклиф этади...».

* * *

12.05 «Шарқий Сибирь». Киножурнал. 12.15 «Троян оти». Телевизион бадиий фильм. 2-серия. 13.10 «Испан тили». М. Равель мусиқасига яратилган фильм-опера. 14.00 «Икки эртак». Мультфильм. 14.15 «Иркуйем қаёққа ғойиб бўлди?». Телевизион ҳужжатли фильм. 16.20 Россиянинг ҳужжатли экрани. 17.50 «Бировнинг хотини ёки каровват тагидаги эр». Телевизион бадиий фильм («Ленфильм», 1984 й.). 18.55 «Ёлғиз чироқ». Волоколамск ва Юрьев митрополити Питирим А. Чеховни ўқийди. 19.10 Россиянинг парламент хабарномаси. 19.25 Коллаж. 19.30 Хайрли тун, кичкинтойлар! 19.45 «Қайта яралиш учун». Телевизион ҳужжатли фильм. 20.00 «Вақт» (сурдо таржимаси билан). 20.45 «Кантри-клуб». Мусиқий дам олиш кўрсатуви. 21.30 «Сизга севгидан сўзласам...». 22.35 Мамлакатимиз маданият ёдгорликларини қайта таъмирлаш ва асраш ҳақида телевизион ҳужжатли фильм.

Яна очко улашилди

Бу сафар ўйингоҳ мухлисларга тўлмади. Фақат «Пахтакор»нинг ютуғига ҳам, мағлубиятига ҳам шерик бўла оладиган ҳақиқий ишқибозларгина келишган. Уларни ҳам тушуниш керак. Икки мағлубият, икки дуранг. Аввалига «Черноморец»ни «ноқулай» команда, «Днепр»ни кучли, «Шахтёр»ни ўзига хос характерга эга жамоа деб кўнглимизга ҳар хил сўзлар билан таскин бердик. Лекин...

Оврупо майдонларида бир неча йиллардан бери тўп суриб, футбол машқини олган торпедочилар айтиш мумкинки, ўта хотиржамлик билан ўйин кўрсатишди. Ўз навбатида «Пахтакор»нинг самарасиз ҳужумларидан кейин Пересконов дарвозаси олдида хавфли вазиятлар уюштирилди. Автозаводчилар мураббийси биринчи бўлимда енгил жароҳат олган О. Ширинбеков ўрнига А. Ульяновни, иккинчи бўлимда эса Н. Савичевни ёш ўйинчи А. Юшков билан алмаштирди. Тренер шундай қилиб адашмаган экан. Айнан шу Юшков ҳисобни тенглаштирди. Ўйинчиларни алмаштириш масаласида Ф. Новиков бизнингча нотўғри иш қилди. Майдонда деярли бор-йўғи билинмаётган И. Шарипов, М. Қосимов, И. Шквирин, Х. Оганесянлар ўрнига ёш истеъдодли ўйинчиларни туширса бўларди-ку. Улар шу кунларда маҳоратларини оширишмаса қачон оширишади? Аксинча, ҳурматли Федор Сергеевич ва унинг ёрдамчилари жароҳат олиб, майдон ташқарисида ётган Галиевнинг ўрнига бошқа ўйинчи туширишни пайсалга солишиб, футболчиларимизни бир неча дақиқа озчиликда ўйнашга мажбур қилишди.

Хулоса қилиб айтганда, «Пахтакор» бу сафар ҳам ҳотамтойликдан воз кеча олмади. Яна очко улашилди. Ишқилиб охири бахайр бўлсин-да...

Энди шу турнинг қолган ўйинлари натижалари билан таништирамиз.

«Динамо» (М) — «Металлист» — 2:1, «Металлург» — «Динамо» (Мн) — 2:1, МАСК — «Днепр» — 1:0, «Помир» — «Локомотив» — 0:0, «Спартак» (Вл) — «Шахтёр» — 1:1, «Арарат» — «Черноморец» — 0:0.

* * *

Мамлакат чемпионати биринчи лигасида қатнашаётган иккала командамиз сафарда дастлабки ўйинни ўтказишди. Иккови ҳам бир хил ҳисобда. «Нефтяник» «Факел»га, «Навбаҳор» «Текстильщик» (Камишин)га 0:1 ютқазишди.

МУСОБАҚА ЖАДВАЛИ

	Ў	Ю	Д	М	Т	О
МАСК	5	5	0	0	13—2	10
«Шахтёр»	6	2	4	0	6—3	8
«Днепр»	5	3	1	1	4—2	7
«Арарат»	6	3	1	2	3—4	7
«Торпедо»	5	2	2	1	8—5	6
«Черноморец»	5	1	3	1	4—2	5
«Спартак» М.	3	2	0	1	4—3	4
«Металлург»	5	2	0	3	4—6	4
«Металлист»	5	2	0	3	4—7	4
«Динамо» К.	4	1	2	1	4—5	4
«Локомотив»	5	1	2	2	5—8	4
«Помир»	5	0	4	1	1—2	4
«Динамо» Мн.	5	1	1	3	5—6	3
«Динамо» М.	5	1	1	3	4—8	3
«Спартак» Вл.	5	0	3	2	4—8	3
«Пахтакор»	4	0	2	2	3—5	2

МАВСУМ БОШЛАНДИ

Иккинчи лига оралиқ минтақасида иштирок этаётган командалар ҳам мавсумни бошлаб юборишди. Унда жумҳуриятимизнинг 5 та жамоаси қатнашмоқда. Бухоронинг «Нурафшон» командаси бу турда дам олди. «Косонсойчи» ўз майдонида «Кузбасс»ни қабул қилиб 2:0 ҳисобида ютган бўлса, уларнинг ён қўшнилари «Автомобилчи» (Қўқон) «Динамо» (Барнаул) жамоасини 4:2 ҳисобда доғда қолдирди. «Сўғдиёна» (Жиззах) ҳам «Звезда» (Иркутск) «Сурхон» (Термиз) — «Амур» учрашувларида 1:0, 1:1 натижалари қайд этилди.

Қозоғистон жумҳурияти командалари бу турда ўзаро учрашдилар. «Химик» (Жамбул) — «Трактор» (Павлодар), «Мелиоратор» (Чимкент) — «Восток» (Усть-Каменогорск) ўйинларида мезбонлар бир хил ҳисобда 0:2 ўйинни бой беришди.

Сўраган эдингиз

ҲАМ ҚЎШНИ, ҲАМ РАҚИБ

«Ҳурматли «Ёш ленинчи». Мен салкам 25 йилдан бери футболнинг ашаддий мухлисиман. Қувончли кунлар ҳам кўп бўлди, қайғулилари ҳам... Лекин барибир эртанги кунга ишондик. Мана олти йиллик умидимиз ушалди. «Пахтакор» олий лигага чиқди. Ўрта Осиёдан икки команда — ҳам «Помир», ҳам «Пахтакор» бизнинг шарафимизни ҳимоя қилади. Мен «Помир» командасининг ўйинларини жуда ёқтираман. Агар имкони бўлса, шу жамоа ҳақида мақола эълон қилсангизлар.

Ҳурмат билан:
Эшмурод ЁРИЕВ,
Қашқадарё вилояти.»

Бундай мазмундаги мактублар қўлимизда анчагина. Бири машҳур футбол «юлдуз»и Пеле ҳақида, яна бири Киевнинг «Динамо»сида ўйнаган Александр Заваров, Олег Протасовлар ёки футбол командаларидан бири тўғрисида ёзишимизни сўрашган. Мухлисларни ҳам тушунамиз. Уларнинг сони беҳисоб. Қанийди имкониятимиз етса...

Қуйида сиз Тожикистоннинг «Помир» командаси бошлиғи Зокиржон Ўрунов билан жамоатчи мухбиримизнинг мулоқотини ўқийсиз.

— Зокиржон ака, очиғи ўзбекистонлик футбол ишқибозлари «Помир» ҳақида тўла маълумотга эга эмас. Лекин ишонаверинг, унинг ҳар галги ютуқларидан қувониб, мағлубиятлардан куйингувчи мухлислар бизда ҳам беҳисоб. Шу боис жамоангиз, янги мавсум режалари, ўзгаришлар ҳақида тўхтапсангиз!

— Ғоят миннатдорман. Бошим осмонга етди. «Пахтакор»нинг ҳам, «Помир»нинг ҳам ана шундай фидойи суянчиқлари бор бўлсин-да. Ўтган йили командаларингиз олий лигага йўлланма олган куни Тожикистонда ҳам байрам бўлиб кетди. Афсус чекардик: «Қайрат» тушиб кетди, ҳеч бўлмаса энди «Пахтакор» чиқсайди», деб. Томиримиз бирда. Майли, рақиб бўлиб майдонларда юраверайлик, лекин ёнма-ён куч синашганга не етсин.

Албатта катта майдоннинг ўзига яраша машаққатлари кўп. Чидаш керак. Лекин ўтган йилги натижадан кўнглимиз тўлмади. Бу йил эса билмадим. Рости, ҳали энди мавсум бошланди. «Фалон ўринни эгаллаймиз», деб катта гапириб ўтириш яхши эмас.

Ўзгаришларми? Деярли йўқ ҳисоб. Ўтган йилги ўйинчиларимиз бу йил ҳам ўйнашади. Фақат «Спартак»дан ҳамюртларингиз Азамат Абдураимовни, Қўрғонтепанинг «Вахши»дан Алиёр Ашурмаҳмадов ва Умид Алидодовларни қабул қилдик, холос.

— Яширмайлик, ўтган йилги чемпионатда кўпчилик кутгандек яхши ўйинлар кўрсата олмадинглар. Ахир имкониятлар етарли эди-ку. Бир ёқда иқтидорли ўйинчиларингиз бор. Ёки бошқа, биз билмаган тўсиқлар ҳам бўлдими!

— Йўқ, сиз айтганчалик бизникилар ёмон ўйнашмади. Бир эсланг, «Спартак»ни 5:1, «Динамо» (Москва)ни 2:0, «Шахтёр»ни 2:1, Минск динамочиларини 3:1 ҳисобларида ютганимиз ҳали-ҳали мухлислар ёдида.

Ҳамма нарса командадаги ички муҳитга боғлиқ. Ўйинчилар бир-бирини тушунса, хурмат қилса, тренерлар билан ҳамфикр бўлса, бу уларга албатта ижобий таъсир қилади. Футболда ҳам муаммолар кўп. Айниқса, арзимаган майда-чуйда гап-сўзлар жуда кўп командаларнинг ҳатто тарқаб кетишигача сабаб бўлаётгани бугун ҳеч кимга сир эмас.

— Шу ўринда «Пахтакор» ҳақидаги мулоҳазаларингизни эшитсак. Бу команда олий лиганинг оғир юкини кўтариб кетишига ишонасизми!

— Нима десам экан-а? Бир холис мухлис сифатида баribир 70-йиллардаги пахтакорчиларнинг ўйинларини жуда соғинаман. Э, улар энди қайтиб келмайди-да. Ўрта Осиёнинг бир пешонаси ярқираган эди-я. Кўз тегдими билмадим.

Ҳозирги командаларингиз ҳақида ҳали бирон нарса деб ҳукм чиқаришга эрта. Команда таркибини ўқидим. Кўпчилиги ёшлар экан. Уч-тўрт ўйинчини айтмаганда. Ҳозирдан яъни, тўрт-беш учрашувдан сўнг бу йигитлар ҳақида узил-кесил хулоса чиқаролмайман. Уларнинг ҳам мақсади олий лигада ўрин топиш. Очиғи, пахтакорчиларнинг ўйинини ўз кўзим билан кўрганим йўқ. Новиков ҳам анойи одам эмас.

— Пахтакорчилардан қайси ўйинчининг келажагига умид қиласиз!

— Андрей Пятницкий ва Игорь Шквиринларнинг. Яна Миржалол ҳам яхшигина ўйин кўрсатарди. Лекин Пятницкийни асраш керак. Жуда истеъдодли футболчи. Агар у чет элда бўлганида борми, кўзига суртишарди. Игорь эса чаққон, ҳужумкор, ҳар қандай вазиятда ҳам рақиблар дарвозаси ёнида пайдо бўлаверади. Уни хавфли ўйинчи десам, хато қилмайман.

— Бундан бир йил муқаддам «Пахтакор»дан Постнов, шунингдек, Р. Бозоровлар сизнинг жамоангизга ўтишган эди. Бу икки ўйинчининг фаолиятидан кўнглингиз тўлаяптими!

— Кечирасиз, янглишдингиз, Равшанни биз «Звезда» (Таллинн) сафида армия хизматини ўтаб юрган вақтдаёқ кўз остимизга олиб қўйган эдик. У армиядан қайтгач, командага таклиф этдик. Рози бўлди. Мана энди анча тажриба орттириб олди. Постнов ҳақида ҳам илиқ фикрдаман.

— Сал ноқулай бўлсада, барибир сўрашга мажбурман. «Пахтакор» командаси бош тренери Ф. Новиков мавсум бошланиши олдидан жумҳурият кундалик матбуотларига [шу жумладан «Ёш ленинчи»га ҳам] берган мусоҳабаларида бир қизиқ гапни айтди. Сизлар биргина Мухадов учун «Пахтакор»дан 165 минг сўм сўрабсизлар. Шу гап ростми!

— Йўқ, бу ёлғон. Билмадим, Новиков нимага асосланиб шундай деганига мен ҳам ҳайрон қолдим. Мухадовни биз 1989 йили Ўзбекистондаги армиячи клубида хизматни тугатгандан кейин таклиф қилдик. Энди биринчидан, Новиков Мухадовга ижозат бериш учун бизга мурожаат қилгани ҳам йўқ. Иккинчидан, 165 минг сўм тугул 600 минг сўм беришганда ҳам уни биз бермас эдик. Учинчидан, Постнов, Бозоровларни ҳам «Пахтакор»га кетармиш деган шов-шувларни эшитгандим. Лекин бугунги кунгача уларнинг кетишлари ҳақида команда бошлиғи сифатида шахсан менинг ҳеч қандай хабарим йўқ. Аммо имоним комилки, иккисининг ҳам «Пахтакор»га қайтиш нияти йўқ.

— Новиков билан мулоқотда бўлганмисиз!

— Фёдор Сергеевич билан ҳали юзма-юз учрашиб, суҳбатлашмаганман. Кўпни кўрган, анча тажрибали одам. Тан олмасдан илож йўқ. «Пахтакор» шу одамнинг меҳнати билан олий лигага қайтди-ку? Нолисак инсофсизлик бўлади. Тўғриси, билмаган кишинг ҳақида гапириш қийин. Лекин ҳозирги «Пахтакор» таркибидан кўпам кўнглим тўлмаяпти.

— Зокиржон ака, футболни миллийлаштиришга сизнинг муносабатингиз қандай! Миллий футбол афзалми ё!..

— Нима десам экан, тожик миллий футболидан мисол келтирай. Бу ерда миллийлаштириш билан миллий футболни аралаштирмаслик керак. Иккаласи бошқа-бошқа. Чунки футбол миллат танламайди. Ширинбеков, Сарычев, Чередник, Малюков, Гесс, Погарелов, Макаров, Турсунов, Ғуломҳайдаровлар «Помир»да тарбияланиб, тетапоя бўлишган.

— Шундай дейсиз-у, аммо ўзи туғилган тупроқнинг нонини еб, бошқа юртнинг шарафини ҳимоя қилиш яхшими! Мана опайлик, ўзбек футболида тарбия топган, «Пахтакор»дан кетиб, бошқа жамоаларда ўйнаб юрган футболчилардан бемалол яна битта кучли «Пахтакор» тузса бўлади. Биздаям айб йўқ эмас, вақтида уларни қадрига етмадик. Энди афсус чекаяпмиз. Ана шу йигитларнинг кўпчилигини бир вақтлар турли баҳоналар билан командага қабул қилишмаган. Мана бугунга келиб уларнинг ўрни жуда-жуда сезиляпти...

— Эътирозингиз ўринли. Бундай хатоликлар биздаям бўлган. Мана биргина Муҳаммадиев масаласида анча вақт тортишувлар бўлди. Киевликлар сўрашди. Ўзимиз-чи, охири кўнмадик.

Аввало яхши футболчини ўз юртида қадрлаш керак. Бир иқтидорли ўйинчини вояга етказиш қанчалик мушкул. Лекин арзимаган нарса баҳона кетиб қолса, кейин афсусланиш фойдасиз. Шунинг учун ўз вақтида бунга жиддий қараш керак.

Юқоридаги саволингизни тўлдирай. Миллий футболни аввало шакллантириш қийин. Бу табиий эмас. Миллат ажратиб ўтирсак у қандай футбол бўлади?

— Ўзбекистонлик футбол мухлисларига, қолаверса, «Ёш ленинчи»нинг минг-минглаб ўқувчиларига тилакларингиз!

— Марҳамат. (Шундай дея у киши қуйидаги дастхатни ёзиб бердилар).

Ортиқ МАҲМАЮСУПОВ суҳбатлашди.

Ба мухлисони Ўзбекистон ва ба бозингарони „Пахтакор" комёбиҳои нав орзумандам. Бо эҳтиром, З. Ўрунов

Бош муҳаррир Жаббор РАЗЗОҚОВ.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ: Муқаддас АБДУСАМАТОВА, Аҳрор АҲМЕДОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Зиёвиддин ОРТИҚХЎЖАЕВ, Карим РАҲИМОВ, Зайниддин РИХСИЕВ (масъул котиб), Қурбон ЭШМАТОВ.

Таъсис этувчи: Ўзбекистон ЛКЁИ Марказий Қўмитаси (УЧРЕДИТЕЛЬ ЦК ЛКСМ УЗБЕКИСТАНА)

Рўзнома 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган.

БЎЛИМЛАР: ёшлар сиёсати — 32-57-93; ижодкор ёшлар — 32-55-96; табиат ва экология — 32-57-52; иқтисодиёт ва тижорат — 32-58-47; ахлоқ ва ахборот — 32-57-52; спорт ва ватанпарварлик — 32-55-81; халқ таълими — 32-58-48; хатлар ва оммавий ишлар — 32-56-57; қабулхона — 32-56-58.

Манзилгоҳимиз: 700083. Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй. Индекс: 64607. 380.000 нусхада чоп этилади.

Қўлёзмалар ҳамда суратлар муаллифларга қайтарилмайди ва таҳлил этилмайди.

Рўзномамиз ҳафтанинг сешанба, чоршанба, жума, шанба кунлари чиқади.

Яна рўзномада кўришгунча!

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.

Буюртма: 5214.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12